

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра «Економіка підприємства»

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри ЕПР

_____ д.е.н., проф. В.М. Хобта
(підпис)

«__» _____ 2021 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

бакалавра

на тему: «ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Виконала: студентка 3-го курсу, групи АПУзп-18

спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Шикова Т.Р.

(підпис)

Керівник: професор кафедри ЕПР, д.е.н., доц. Кравченко С.І.

(підпис)

Рецензент: доцент кафедри ЕОО, к.е.н., доц. Панченко Г.С.

(підпис)

*Засвідчую, що у цій випускній кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань*

Студент _____
(підпис)

Покровськ – 2021 р.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра «Економіка підприємства»
Освітній ступінь «бакалавр»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри ЕПР
_____ /В.М. Хобта/
«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТКИ

Шикової Тетяни Романівни

1. Тема роботи: «Підвищення економічної ефективності виробничої діяльності підприємства», керівник роботи д.е.н., доц., проф. каф. ЕПР Кравченко С.І. затверджені наказом по університету від «19» квітня 2021 р. № 175.
2. Строк подання студентом роботи – «10» червня 2021 р.
3. Вихідні дані до роботи: нормативні та законодавчі акти, матеріали Державної служби статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, які розкривають основні положення щодо підвищення економічної ефективності діяльності підприємств, організацій та установ.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки:
 - загальнотеоретичні основи підвищення економічної ефективності виробничої діяльності підприємства;
 - інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності виробничої діяльності підприємства;
 - рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу: демонстраційний матеріал на 15 листах формату А4.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I - III	Кравченко С.І., проф. кафедри ЕПР		
Нормо-контроль	Кравченко С.І., проф. кафедри ЕПР		

7. Дата видачі завдання – «19» квітня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження загальнотеоретичних основ підвищення економічної ефективності виробничої діяльності підприємства	до 30.04.21 р.	
2	Інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності виробничої діяльності підприємства	до 15.05.21 р.	
3	Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства	до 31.05.21 р.	
4	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	до 04.06.21 р.	
5	Рецензування та представлення роботи до захисту	до 10.06.21 р.	

Студент _____ Т.Р. Шикова
(підпис)

Керівник роботи _____ д.е.н., доц., проф. каф. ЕПР С.І. Кравченко
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Шикова Т.Р. Підвищення економічної ефективності виробничої діяльності підприємства/ Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (спеціалізація «Адміністративний менеджмент»). – ДВНЗ ДонНТУ, Покровськ, 2021.

У роботі досліджено загальнотеоретичні основи підвищення економічної ефективності виробничої діяльності підприємства: уточнено сутність категорії «економічна ефективність»; охарактеризовано критерії та методи оцінки економічної ефективності на підприємстві. Досліджено інформаційно-аналітичне забезпечення ефективності виробничої діяльності підприємства: виконано фінансово-господарську діагностику діяльності підприємства; оцінено економічну ефективність діяльності підприємства.

Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності підприємства: систематизовано основні напрямки підвищення ефективності виробництва на підприємстві; надано рекомендації з використання методів прогнозування у плануванні економічного ефекту на підприємстві.

Ключові слова: економічна ефективність, виробнича діяльність, підприємство, підвищення, обґрунтування, рентабельність.

Список публікацій здобувача:

1. Шикова Т.Р. Систематизація основних напрямів підвищення ефективності виробництва на підприємстві. *Актуальні проблеми сучасної економіки та підприємництва*: матеріали Всеукр. наук. конф. (м. Покровськ, 24 березня 2021 р.). Покровськ: ДонНТУ, 2021. С. 48-52.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Уточнення сутності категорії «економічна ефективність».....	7
1.2 Критерії і методи оцінки економічної ефективності на підприємстві ...	13
РОЗДІЛ 2 ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	30
2.1 Фінансово-господарська діагностика виробничих результатів.....	30
2.2 Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства.....	44
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	51
3.1 Систематизація основних напрямків підвищення ефективності виробництва на підприємстві.....	51
3.2 Рекомендації з використання методів прогнозування у плануванні економічного ефекту на підприємстві	55
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТОК А. Перелік зауважень щодо оформлення кваліфікаційної роботи	67

ВСТУП

Головна мета політики держави представлена у забезпеченні економічного росту, який гарантує громадянам держави досить високий рівень життя, належні умови праці й соціальний захист кожному члену суспільства. Ця мета може бути досягнута шляхом державного регулювання економічних процесів із використанням комплексу економіко-правових, економічних, кредитно-фінансових чинників й нормативів, які створюють умови для розвитку всієї системи господарського механізму, продуктивного використання національних ресурсів.

Однією з найважливіших ланок економіки держави являється промислове виробництво, яке забезпечує життєві інтереси держави, його економічну безпеку, соціальний і культурний рівень населення. Сьогодні здійснення господарської діяльності становиться все трудніше. Подорожчання паливно-енергетичних ресурсів й сировини; відсутність державної підтримки; труднощі, пов'язані із регулюванням системи постачань – все це приводить до нестійкого існування підприємства.

Головною проблемою вдосконалення господарського механізму, яка потребує досліджень і обґрунтованого рішення із врахуванням законів ринку на сьогодні необхідно визначити проблему підвищення економічної ефективності промислового виробництва. Ключовим питанням становиться визначення економічної ефективності використання виробничих фондів або визначення економічної ефективності основної промислової діяльності підприємств.

Мета роботи полягає у подальшому розвитку теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення економічної ефективності виробничих процесів на підприємствах. Для досягнення мети було поставлено та вирішено наступні завдання:

- уточнити сутність категорії «економічна ефективність»;
- схарактеризувати критерії та методи оцінки економічної ефективності на

підприємстві;

- виконати фінансово-господарську діагностику діяльності підприємства;
- оцінити економічну ефективність діяльності підприємства;
- систематизувати основні напрямки підвищення ефективності виробництва на підприємстві;
- надати рекомендації з використання методів прогнозування у плануванні економічного ефекту на підприємстві.

Об'єкт дослідження – процес підвищення економічної ефективності виробничої діяльності підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні підходи, методичні та практичні питання щодо обґрунтування та підвищення ефективності виробництва суб'єктів господарювання.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані методи аналізу й синтезу для уточнення сутності категорії «економічна ефективність», методи системного підходу, методи абстракції та порівнянь, статистичного аналізу, діалектичний метод при виконанні оцінки інформаційно-аналітичного забезпечення підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності.

Структура та загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів і висновків, загальним обсягом 66 сторінок, містить 6 рисунків, 18 таблиць, 51 джерело, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Уточнення сутності категорії «економічна ефективність»

В кризових умовах господарювання у період трансформації вітчизняної економіки питання аналізу відіграють важливу роль в оцінці ефективності діяльності підприємства. Підприємницька діяльність, яка здійснюється протягом тривалого часу, завжди потребує і буде потребувати певного узагальнення, систематизації та аналізу її різних напрямків, етапів, а також чинників, що впливають на ефективність господарювання. Ефективне функціонування підприємства у сучасній економіці передбачає його самостійність і економічну відповідальність за використання ресурсів, існування достатньої кількості виробників сировини й споживачів для забезпечення вибору й конкуренції, прав встановлювати ціни на продукцію під впливом попиту – пропозиції на підставі нормальної дії закону вартості.

У тому чи іншому розумінні проблема визначення ефективного господарювання підприємства існує з моменту виникнення матеріального виробництва, коли результати діяльності одних суб'єктів ринку залежать від чіткості й узгодженості діяльності інших. Питання ефективного використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів нині ставить перед собою кожен керівник підприємства і тому визначення ефективності виробництва будь-якого масштабу стає більш значним.

Поняття ефективності діяльності як системи має поліморфний характер і по-різному застосовується для аналітичних оцінок і управлінських рішень. У зв'язку із цим необхідно виділити за окремим ознаками відповідні види ефективності діяльності підприємства (рис. 1.1), кожний із яких має певне значення для системи господарювання.

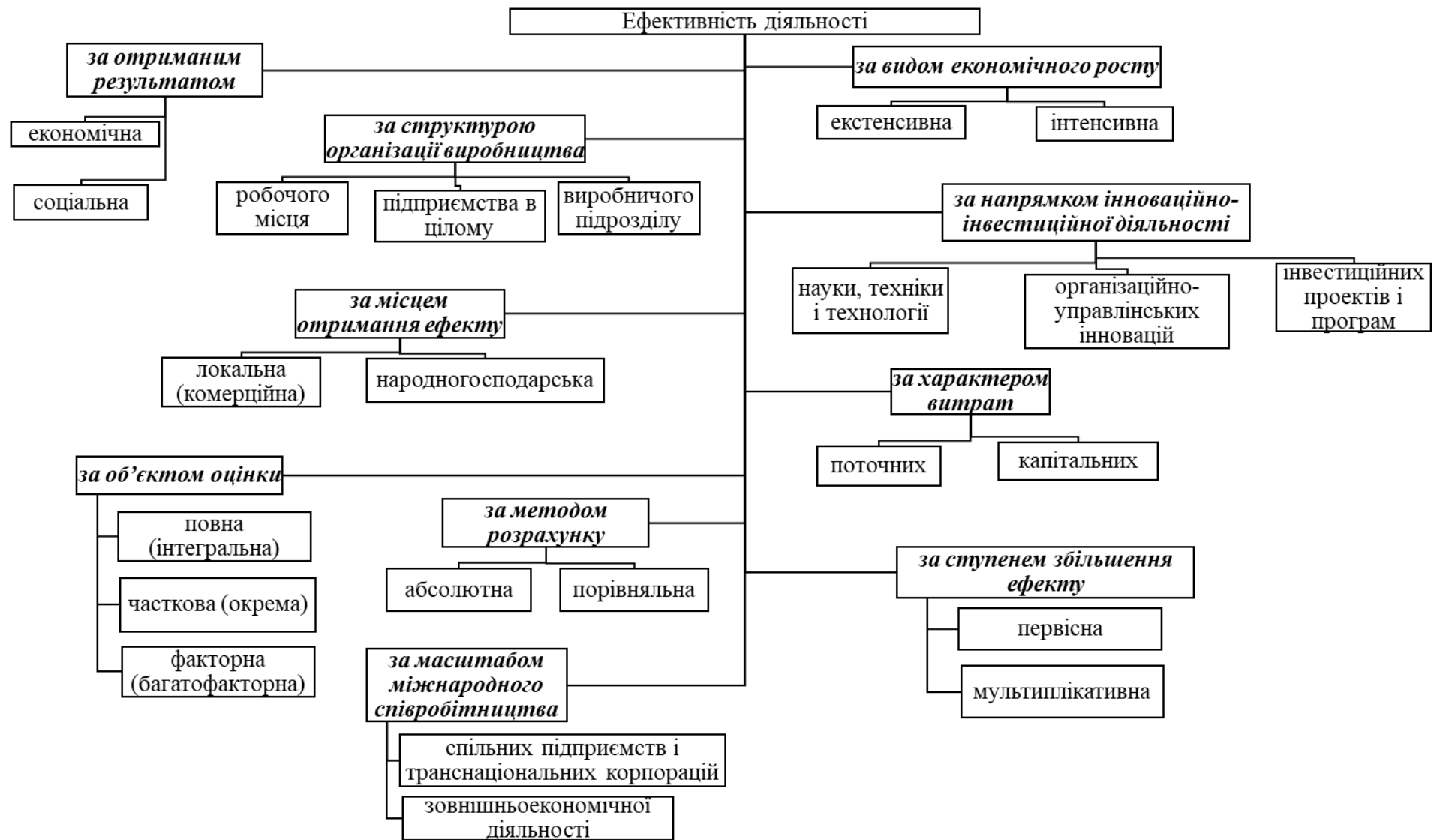

Рисунок 1.1 – Класифікація ефективності діяльності підприємства

Види ефективності виробництва виділяються переважно за різноманітністю отриманих ефектів (результатів) господарської діяльності підприємства або іншої інтеграційної підприємницької структури. У зв'язку із цим виникає потреба привести суттєво-змістову характеристику окремих видів ефективності виробництва [1; 14].

Економічну ефективність зображають через різноманітні вартісні показники, які характеризують проміжні і кінцеві результати виробництва на підприємстві або в іншій інтеграційній виробничій структурі.

Соціальна ефективність являє собою результат, який призводить до соціальних наслідків як позитивних, так і негативних. Це безробіття, посилення інфляції, покращення умов праці і побуту та інші.

Локальна (комерційна) ефективність визначає конкретний результат виробничо-господарської діяльності підприємства, в результаті якої воно має певний прибуток [2; 7].

Народногосподарська ефективність виникає тоді, коли виробництво продукції на даному підприємстві потребує додаткових витрат ресурсів, але їх використання пов'язане із меншими експлуатаційними витратами, інакше кажучи, тоді, коли забезпечується сукупний позитивний ефект у сферах виробництва і споживання відповідних виробів.

Абсолютна ефективність характеризує загальну ефективність діяльності підприємства за визначений термін часу.

Порівняльна ефективність відображує результати порівняння можливих варіантів господарювання і вибору кращого з них; рівень порівняння ефективності характеризує економічні і соціальні переваги обраного варіанту здійснення господарських рішень у порівнянні з іншими можливими варіантами.

Абсолютна і порівняльна ефективність доповнюють одна одну. Визначення найбільш вигідного варіанту господарювання завжди базується на зіставленні показників абсолютної ефективності, а її аналітична оцінка здійснюється порівнянням запланованих, нормативних і фактично досягнутих показників, їх динаміки за визначений період [3; 9; 12].

Під первісною ефективністю розуміється початковий одноразовий ефект, отриманий в результаті здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства, впровадження прибуткових технічних, організаційних або економічних заходів.

Мультиплікативна ефективність виникає внаслідок того, що первісна ефективність майже завжди повторюється і збільшується завдяки багаторазовому використанню відповідних заходів інноваційного характеру не тільки на даному, але і на інших підприємствах. Мультиплікативний ефект звичайно виявляється в декількох специфічних формах – дифузійному та резонансному ефектах, а також ефектах “стартового вибуху”, які супроводжуються можливостями та акселерацією. Границі між окремими формами мультиплікаційної ефективності являються досить умовними, рухливими і відносними. Зв’язок цих форм складається у тому, що всі вони разом забезпечують загальний інтегральний ефект від практичної реалізації того чи іншого управлінського рішення [1; 4].

Свою чергою дифузійний ефект реалізується у тих випадках, коли інновації проникають в інші галузі, внаслідок чого відбувається їх мультиплікація. Наприклад, метод неперервного розлиття рідкого металу, який з’явився спочатку на підприємствах кольорової металургії, потім почали широко застосовувати у чорній металургії.

Резонансний ефект виникає тоді, коли інновація стимулює розвиток нових явищ у виробничій сфері. Ефект “стартового вибуху” – специфічна ланцюгова реакція у перспективі. Він можливий при умові, що визначений стартовий вибух становиться початком поступового збільшення ефекту у тій же самій або іншій галузі виробництва або діяльності. Яскравим прикладом такого ефекту може бути застосування економіко-математичних методів і моделей в управлінні, науці, виробництві.

За будь-якої діяльності має місце також ефект акселерації, який означає позитивний вплив не тільки самого по собі конкретного результату, але і прискорення темпів його розповсюдження і використання.

Синергічна ефективність – вплив сукупності тих або інших інновацій

на фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання, коли загальний ефект перевищує суму результатів впливу на виробництво кожної інновації окремо [5; 7].

У буквальному розумінні слово “ефективний” означає “дієвий”, ефект, що приводить до необхідних результатів. Інакше кажучи, це показник, що характеризує співвідношення результату до витрат, які були здійсненні для досягнення мети. Отримане значення являється якісною характеристикою, яка дає можливість порівняти отримані прибутки від реалізації продукції із витратами на виробництво [6; 8].

Родовою ознакою ефективності являється досягнення мети виробничої або іншої діяльності підприємства при мінімальних витратах праці й часу. У кінцевому висновку суттєве визначення ефективності діяльності як економічної категорії визначається як:

$$\text{Ефективність} = (\text{результати}) / (\text{ресурси} - \text{витрати})$$

Дослідженням сутності категорії «економічна ефективність» займалися наступні економісти: А. Турило; О.Белоус; О. Василик; О. Жадан; Е. Ситнік; Г. Скудар та інші. Разом із тим, рівень теоретичної розробленості проблем оцінки й аналізу ефективності, з урахуванням специфіки ринкової діяльності вітчизняних підприємств, ще не є достатнім. Не повною мірою висвітлюється питання з приводу системної оцінки та залишився невизначеним загальний показник щодо господарської діяльності підприємства в цілому. Тому актуальність вивчення й дослідження цієї економічної категорії складається у тому, щоб вдосконалити методiku оцінки економічної ефективності, а також надати можливість її подальшого використання на практиці.

Під економічною ефективністю розуміють ступінь використання виробничого потенціалу, який визначається співвідношенням результатів і витрат виробництва. Чим вище результат при незмінних витратах, тим швидше він збільшиться в розрахунку на одиницю витрат необхідної праці. Економічну ефективність зображають через різноманітні вартісні показники, які характеризують проміжні та кінцеві результати виробництва [10].

Отже, економічна ефективність – відносний показник, який вимірює отриманий ефект із витратами або ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту.

Результативність виробництва як найважливіший компонент його ефективності не варто розуміти однозначно. Необхідно розрізняти:

- 1) кінцевий результат процесу виробництва;
- 2) кінцевий результат роботи підприємства як первісної автономної ланки економіки.

Процес формування результатів і ефективності виробництва представлені на рисунку 1.2.

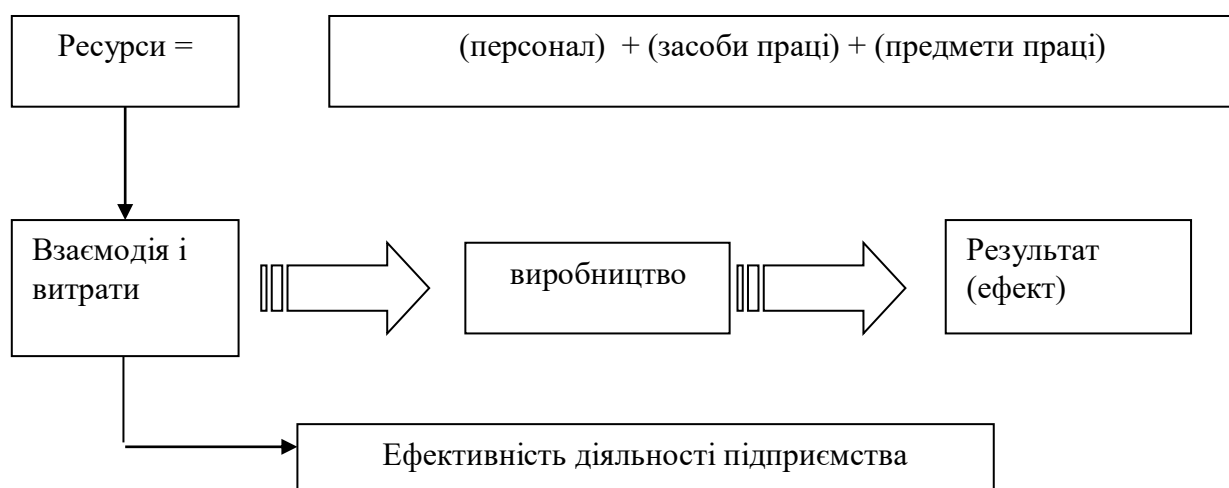

Рисунок 1.2 – Схема формування результатів і ефективності виробництва

Параметром економічного ефекту називають кількісні показники, які дозволяють виконати оцінювання якості розв'язання проблеми та досягнення поставлених перед підприємством задач. В якості таких показників можуть розглядатися: вартість і (або) час створювання; дохід; прибуток (збиток) за визначений період та інші. Основною вимогою до будь-якого параметру являється існування спеціальної досить чіткої і нескладної методології його кількісної оцінки, яка дозволяє при незначних витратах часу і грошових коштів отримувати визначені показники його величини [12].

Виробнича потужність, матеріальні, трудові й фінансові ресурси як параметри ефективності взаємопов'язані й взаємозалежні між собою. Тому

особливістю економічної ефективності являється вивчення цих параметрів як у комплексі, так і окремо. Це обґрунтовується тим, що у процесі виробництва використовується велика кількість різноманітних ресурсів, від використання яких, повною мірою залежить кінцевий результат діяльності підприємства. І якщо розглядати у сукупності такі параметри як матеріальні ресурси, рівень використання обладнання і виробничої потужності, то виникає нове поняття як ефективність підприємства. Під цим поняттям розуміють ступінь раціонального використання витрат з метою виробництва продукції на підприємстві.

1.2 Критерії і методи оцінки економічної ефективності на підприємстві

Критерій є головною ознакою і визначальною мірою вірогідності пізнання суті ефективності виробництва, відповідно до якого здійснюють кількісну оцінку її рівня. Правильно встановлений критерій повинен найбільш повно характеризувати суть ефективності як економічної категорії і бути спільним для усіх ланок суспільного виробництва – від підприємства до національної економіки в цілому. Суть проблеми підвищення ефективності виробництва (продуктивності виробничо-економічної системи) полягає у тому, що на кожен одиницю витрат – трудових, матеріальних, фінансових – досягти максимально можливого збільшення обсягу виробництва або доходу. Виходячи з цього єдиним економічним критерієм ефективності виробництва можна вважати зростання продуктивності праці. У загальному вигляді критерій ефективності виробництва показує постійно здійснюваний процес максимізації обсягу чистої продукції (національного доходу) до витрат праці (персоналу і виробничих фондів підприємства або економіки в цілому).

Існують різноманітні шляхи до формування критеріїв економічного ефекту. В залежності від кількості параметрів оптимізації, що входить до критерію, кажуть про багатокритеріальну і полікритеріальну постановку задач. При багатокритеріальній постановці виконується оптимізація одного

з параметрів ефективності. Якщо розглядати полікритеріальну систему, то тут виконується загальна оптимізація ряду параметрів. Для забезпечення повноти відбиття характеристики об'єкту можна також використовувати графічну модель операції. В залежності від мети вивчення така модель може містити різноманітну кількість елементів, в результаті чого можна отримати більш чітку характеристику господарської діяльності підприємства.

В нинішніх умовах для визначення і порівняння показників ефективності важливе значення займає досягнення методологічної єдності принципів їх розрахунку, а саме принципів вимірювання і співвідношення результатів і витрат на різноманітних рівнях управління економікою.

Визначимо, що для більш повного розкриття сутності економічної ефективності виробництва у цих умовах її слід розглядати у трьох аспектах:

- загальноекономічному (критерій – максимізація результатів у розрахунку на загальні ресурси);
- соціально-економічному (критерій – максимізація результатів у натурально-речовій формі, що сприяє найповнішому задоволенню потреб членів суспільства);
- соціальному (як одну зі сторін соціально-економічної ефективності, яка показує вплив економічних заходів на формування рівня життя).

Принципове значення має положення про необхідність зображати кожний з приведених аспектів не тільки інтегральним (загальним) показником, але і відповідною сукупністю факторних показників ефективності. Якщо інтегральні показники характеризують ефективність використання всіх видів витрачених ресурсів, у тому числі накопичені й раніше, то факторні – кожного виду ресурсу. При такому методі розрахунку ефективності з'явилась можливість не тільки визначати динаміку кінцевих результатів господарської діяльності, але і постійно регулювати її хід, швидко усувати фактори, які стримують підвищення ефективності.

Для оцінки економічної ефективності була введена система показників, у якій показники оцінки були об'єднані у п'ять груп (і таким

чином економічна ефективність розглядається як багатогранне явище):

- 1) показники підвищення ефективності використання праці;
- 2) показники підвищення ефективності використання основних фондів, оборотних коштів і капіталовкладень;
- 3) показники підвищення ефективності використання матеріальних витрат;
- 4) показники рентабельності та прибутку;
- 5) загальні показники підвищення економічної ефективності виробництва (ця група являється загальною, тому що розрахунок складових її показників ґрунтується на результатах розрахунку по попереднім чотирьом групам).

Аналіз ефективності виробництва за показниками може бути більш розширеним шляхом дроблення будь-якого ресурсу, чи самого показника на складові частини з наступним розрахунком впливу кожної частини на результат виробництва. Однак, як би не розраховувалась ефективність виробництва, в основі її лежить співвідношення результату виробництва до витрат.

Своєю чергою, систему оцінки економічної ефективності можна схематично представити у вигляді таблиці.

Таблиця 1.1 – Система показників оцінки економічної ефективності виробничої діяльності підприємства

Група	Показники
1)показники економічної ефективності використання праці	а) темпи підвищення продуктивності праці; б) частка приросту об'єму виробництва за рахунок підвищення продуктивності праці; в) економія праці
2)показники ефективності використання основних фондів і оборотних коштів	а) фондівіддача; б) фондомісткість; в) оборотність оборотних коштів; г) коефіцієнт завантаження.

Кінець табл. 1.1

3) показники підвищення ефективності матеріальних ресурсів	а) зменшення матеріалоемності продукції; б) економія матеріальних витрат в результаті структурних змін виробництва
4) показники рентабельності і прибутку	а) збільшення рентабельності виробництва; б) збільшення рентабельності реалізованої продукції; в) збільшення рентабельності активів; г) збільшення прибутку.
5) узагальнені показники економічної ефективності	а) темпи збільшення виробництва; б) виробництво чистої продукції на 1 грн. витрат; в) відносна економія витрат; г) загальний показник економічної ефективності.

З численних пропозицій по визначенню рівня економічної ефективності виробництва, можна виділити три методи – ресурсний, витратний й ресурсно-витратний, при яких досягнутий економічний результат відноситься відповідно:

- до вартості виробничих ресурсів;
- до поточних виробничих витрат;
- до всієї сукупності витрат на виробництво.

Рекомендаційні методи визначення економічної ефективності використання основних фондів, матеріалів і ресурсів, трудового потенціалу, ефективності основної виробничої діяльності підприємства повинні доказати свою відповідність об'єктивним потребам економічної діяльності.

Надалі дамо більш детальну характеристику запропонованим методам оцінки економічної ефективності, а також представимо шляхи її розрахунку.

1) Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами і раціональне їх використання здійснює значний вплив на обсяг виконаних робіт і своєчасність, ефективність використання обладнання, машин, механізмів і, як результат, - на обсяг і своєчасність надходження доходу від реалізації продукції, її собівартість, формування прибутку і рентабельності.

Під продуктивністю праці як економічною категорією розуміють ефективність трудових витрат, здатність конкретного труда створювати за

одиницю часу визначену кількість матеріальних благ. Будь-яке збільшення продуктивності праці дає економію сукупного труда. Рівень продуктивності праці визначається кількістю продукції (об'ємом робіт чи послуг), яку виготовляє один робітник за одиницю робочого часу, або кількістю робочого часу, який витрачається на виробництво одиниці продукції. Різноманітні підходи до визначення рівня продуктивності праці залежать від специфіки діяльності підприємств або їх підрозділів, від мети розрахунків.

На практиці управління підприємством завжди залишається актуальною необхідністю кількісного визначення впливу окремих чинників на рівень продуктивності праці. Розрахунки базуються на виявленні резервів (невикористаних можливостей) росту продуктивності праці, що проявляється як у просторі, так і у часі. Так розрахунок продуктивності праці здійснюється за допомогою наступної формули:

$$ПП = \frac{\text{об'єм продукції}}{\text{чисельність робітників}} \quad (1.1)$$

Кількісний вплив окремих чинників деталізується по загальноприйнятій схемі (рис 1.3).

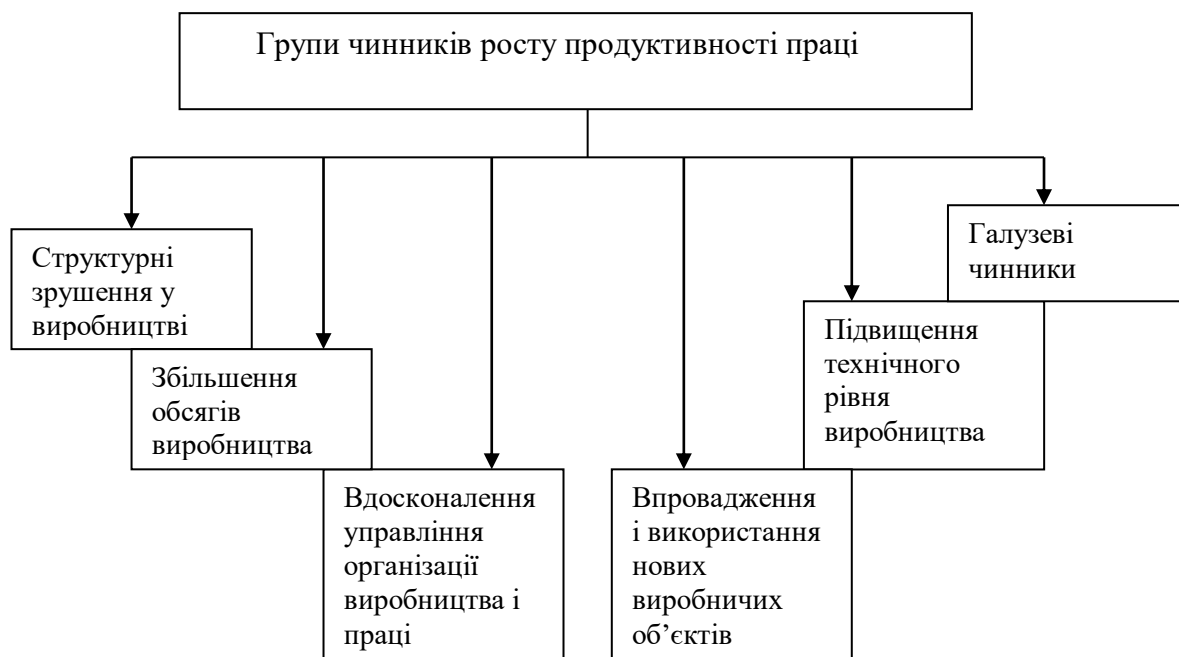

Рисунок 1.3 – Деталізована класифікація чинників для розрахунку зміни продуктивності праці на підприємстві

Їх загальний вплив на зміну рівня продуктивності праці визначається у такій послідовності:

-по-перше, розраховується вихідна чисельність промислово-виробничого персоналу у звітному році ($Ч_1$);

-по-друге, визначаються зміни (збільшення або зменшення) вихідної чисельності робітників під впливом окремих чинників та сумарні зміни чисельності ($Еч$);

-по-третє, розраховується можливий загальний приріст продуктивності праці у звітному році (ПП) у порівнянні із базовим періодом по формулі:

$$\Delta ПП = \frac{-Еч \cdot 100}{Ч_1 + Еч} \quad (1.2)$$

Розрахунок зміни вихідної чисельності у звітному році здійснюється, як правило, шляхом порівняння витрат праці на весь обсяг продукції (послуг) у звітних і базових умовах діяльності відповідних категорій і груп робітників. Так, економію чисельності робітників за рахунок введення нової техніки, технології, модернізації устаткування ($Ечнт$) можна розрахувати по формулі:

$$Ечнт = \frac{tn - tc}{tn} \cdot \frac{\lambda ч}{100} \cdot Ч_1, \quad (1.3)$$

де tc , tn – трудомісткість виробництва відповідно на старому і новому (модернізованому) устаткуванні;

$\lambda ч$ – питома вага робітників, зайнятих на цьому обладнанні (при використанні визначеної технології) у загальній кількості робітників у базовому періоді, %.

Зміну чисельності за рахунок скорочення внутрішньо змінних простоїв можна визначити, використовувати формулу:

$$Ечп = \frac{qз - qб}{100 - qб} \cdot \frac{Ч_0}{100} \cdot Ч_1, \quad (1.4)$$

де $qз$, $qб$ - внутрішньо змінні простої відповідно у звітному і базовому періодах, %.

Економія чисельності робітників визначається за формулою:

$$Ec = C_1 - C_0 \cdot I_{ВП}, \quad (1.5)$$

де C_0 , C_1 – чисельність працівників, відповідно у базисному та звітному роках;

$I_{ВП}$ – індекс обсягу виробництва продукції.

При неможливості здійснити розрахунки по конкретним формулам економія чисельності і відповідну зміну продуктивності праці визначається на підставі експертних оцінок ситуаційного аналізу, співставлення із аналогами.

2) Потреба у більш обґрунтованому розв’язанні питання про те, як визначається ефективність використання основних виробничих фондів, виникає при проведенні економічних розрахунків. В цьому повинно бути зацікавлено перш за все керівництво підприємства, тому що йому потрібно знати, на скільки підвищилась чи зменшилась ефективність основних фондів, чи виправдані заходи введення нової техніки, механізації і автоматизації виробництва, модернізації обладнання і вдосконалення технології з економічної точки зору. Тут потрібен єдиний методологічний підхід для розв’язання питання на базі використання якогось одного критерію і відповідного показника.

Основні фонди – це засоби праці, які мають вартість і функціонують у виробництві тривалий час у своїй незмінній формі, а їх вартість переноситься конкретним трудом на вартість продукції, яка виготовляється, частинами за ступенем зносу. Основні фонди визначають характер матеріально-технічної бази виробничої сфери на різних етапах її розвитку, ріст і вдосконалення технічної озброєності й продуктивності праці виробничого персоналу. Засоби праці, які являються найбільш активною частиною основних фондів, складають матеріальну основу виробничої потужності підприємства.

Питання аналізу господарської діяльності, аналізу використання виробничих потужностей, основних виробничих фондів та оцінки його ефективності розглядалися у роботах багатьох вітчизняних науковців: А.Д. Шеремети, В.А. Протопопова, Я.Д. Плоткіна, І.Н. Пащенко,

І.П. Житної, Л.Ю. Буряка та ін. Але на сьогодні не повною мірою висвітлюються питання системного аналізу основних виробничих фондів у взаємозв'язку із використанням виробничої потужності.

Система показників, яка може дати повну характеристику ефективності використання основних фондів, охоплює два блоки: перший – показники ефективності відтворення окремих видів і всієї сукупності засобів праці; другий – показники рівня використання основних фондів у цілому і окремих їх видів. Цю систему представимо більш детально у вигляді схеми (рис.1.4).

Рисунок 1.4 – Система показників ефективності відтворення і використання основних фондів підприємства

Розрахунки коефіцієнтів відтворення основних засобів здійснюються за наступними формулами:

1. Частка основних фондів у активах:

$$Ч_{о.ф.} = \frac{ОФ}{А}, \quad (1.6)$$

де ОФ – основні фонди по залишковій вартості, тис. грн.

А – загальний показник активів, тис. грн.

2. Коефіцієнт зносу основних фондів:

$$K_3 = \frac{ОФ_3}{ОФ_n}, \quad (1.7)$$

де ОФ₃ – сума зносу основних фондів, тис. грн.

ОФ_n – первісна вартість основних фондів, тис. грн.

3. Коефіцієнт оновлення основних фондів:

$$K_{он} = \frac{\Delta ОФ_n}{ОФ_n}, \quad (1.8)$$

де ΔОФ_n – приріст первісної вартості основних фондів, тис. грн.

Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних фондів застосовуються наступні показники: фондovіддача, фондомісткість, відносна економія основних фондів.

Показник фондovіддачі розраховується як відношення вартості валової продукції (ВП) до середньорічної вартості основних фондів (ОФ_с). Фондовіддача визначається для всіх основних виробничих фондів (ОВФ), а також активної їх частини. Своєю чергою, фондovіддача розраховується за наступною формулою:

$$f_v = \frac{ВП}{ОФ_с} \quad (1.9)$$

Що стосовно показника фондомісткості, то він характеризує рівень вартості основних фондів, необхідний для випуску продукції на 1 грн. для підвищення ефективності виробництва, фондомісткість повинна зменшуватися із часом. Аналіз фондомісткості як показника, оберненого до фондovіддачі, базується на тій же інформації, що і аналіз фондovіддачі. Так фондомісткість розраховується за наступною формулою:

$$f_m = \frac{1}{f_v} \quad (1.10)$$

Тоді відносна економія основних фондів:

$$E_{оф} = ОФ_1 - ОФ_0 \cdot I_{ВП}, \quad (1.11)$$

$ОФ_0$, $ОФ_1$ – середньорічна вартість основних фондів відповідно у базисному і звітному роках, тис. грн.

Івп – індекс обсягу виробництва продукції.

Крім цього, до системи показників економічної ефективності також відносять і рентабельність основних засобів виробництва. Цей показник розраховується методом ділення чистого прибутку підприємства (ЧП) на середньорічну вартість основних фондів (ОФ):

$$R_{ОФ} = \frac{ЧП}{ОФ} \quad (1.12)$$

Оборотні кошти підприємства складають значну частину їх матеріально-грошових активів. Тому раціональне і економічне використання оборотних коштів суб'єктів господарювання має особливе значення. Для оцінки ефективності використання оборотних коштів виробничих підприємств застосовують визначені показники, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні засоби.

Перш, ніж виявляти ефективність оборотних коштів підприємства, необхідно визначити їх загальну питому вагу у сумі оборотних активів підприємства. Для цього визначають частку оборотних виробничих фондів у оборотних активах за наступною формулою:

$$Ч_{О.в.ф.} = \frac{Ов.ф.}{Оа} , \quad (1.13)$$

де О в.ф. – оборотні виробничі фонди, тис. грн.

Оа – оборотні активи, тис. грн.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їх обороту. Коефіцієнт оборту (кількість обертів) розраховується діленням вартості реалізованої продукції по діючим цінам за визначений період (РП) на середній залишок оборотних коштів за той самий період (Зок).

$$K_o = \frac{РП}{Зок} \quad (1.14)$$

Також існує показник, обернений коефіцієнту оборту, коефіцієнт завантаження. Він показує, скільки оборотних коштів необхідно на кожну

грошову одиницю реалізованої продукції.

$$K_3 = \frac{1}{K_o} \quad (1.15)$$

Тривалість одного оборту у днях (швидкість оборту) оборотних коштів визначається як співвідношення кількості днів у звітному році (для кварталу – 90 днів, року – 360 днів) до коефіцієнта оборту за той самий період.

Також для визначення ефективності використання оборотних коштів на підприємстві використовується показник рентабельності, який розраховується як співвідношення чистого прибутку підприємства (ЧП) до оборотних коштів (Об к) :

$$R_{Обк} = \frac{ЧП}{Об к}, \quad (1.16)$$

3) Для характеристики ефективності використання матеріальних ресурсів застосовується система узагальнюючих і окремих показників. До узагальнюючих показників відносять матеріаловіддача, матеріаломісткість, коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягу виробництва і матеріальних витрат у собівартості продукції, коефіцієнт використання матеріалів.

Матеріаловіддача (МВ) визначається як відношення вартості виробленої продукції (ВП) на суму матеріальних витрат (МВ):

$$МВ = \frac{ВП}{МВ} \quad (1.17)$$

Матеріаломісткість (ММ) – показник, обернений до матеріаловіддачі. Він розраховується за наступною формулою:

$$ММ = \frac{1}{МВ} \quad (1.18)$$

Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягів виробництва і матеріальних витрат визначається відношенням індексу валової продукції (ВП) до індексу матеріальних витрат (МВ). Даний коефіцієнт характеризує у відносному виразі динаміку матеріаловіддачі та ефективність використання

матеріальних ресурсів, тобто обсяг виробництва має зростати швидшими темпами, ніж матеріальні витрати. Цей показник розраховується за наступною формулою:

$$K_{ТП/МВ} = \frac{I_{ВП}}{I_{МВ}} \quad (1.19)$$

Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції (ПВ_{мв}) розраховується відношенням суми матеріальних витрат до повної собівартості або до загальної суми операційних витрат (В) згідно з даними форми №2:

$$ПВ_{МВ} = \frac{МВ}{В} \quad (1.20)$$

Також розраховується економія матеріальних витрат, яка була здійснена у звітному році у порівнянні із базовим.

$$E_{МВ} = МВ_1 - МВ_0 \cdot I_{ВП} \quad (1.21)$$

де Е_{мв} – відносна економія матеріальних ресурсів, тис. грн.;

I_{ВП} – індекс обсягу виробничої продукції.

4) Прибуток – це частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності й береться за головний показник її результативності (ефективності). Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Вся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або стабілізацію його на певному рівні. Залежно від формування та розподілу відокремлюють декілька видів прибутку. Насамперед розрізняють загальний прибуток і прибуток після оподаткування. Загальний прибуток – це весь прибуток підприємства, одержаний від усіх видів діяльності, до його оподаткування та розподілу. Такий прибуток інакше називають балансовим. Прибуток після оподаткування, тобто прибуток, що реально поступає в

розпорядження підприємства має поширену у вітчизняній літературі назву – чистий прибуток. У закордонній економічній теорії та підприємництві є розповсюджене поняття валового, маржинального та операційного прибутку.

Валовий прибуток – це різниця між виручкою та виробничими витратами (собівартістю продукції, визначеною калькулюванням за неповними витратами). Це поняття включає власне прибуток і невиробничі (адміністративні, комерційні) витрати.

Операційний прибуток = валовий прибуток - невиробничі витрати

Маржинальний прибуток характеризує обсяг виручки від продажу продукції за мінусом змінних витрат. Він включає власне прибуток і постійні витрати. Отже, такий прибуток за величиною збігатиметься з валовим прибутком, коли калькулювання буде здійснюватися лише за змінними витратами. Абсолютна величина прибутку виступає узагальнюючим підсумковим показником, який характеризує обсяг фінансових коштів підприємства для розрахунків з бюджетом та позабюджетними фондами, формування фондів підприємства, призначених для стимулювання і розширеного відтворення. Цей показник не показує ступеня ефективності господарської діяльності підприємства. Маса прибутку може зростати при недостатньому використанні ресурсів підприємства, порушенні вимог режиму економії. Тому для характеристики ефективності господарської діяльності, ступеня використання його ресурсів, раціональності здійснених витрат набуло поширення застосування показників відносної прибутковості, які в економічній практиці одержали назву рентабельності. Рівень рентабельності може бути визначений як процентне відношення суми одержаного прибутку до будь-якого показника: обсягу товарообороту, величини витрат обертання, середнього розміру основних фондів і оборотних коштів, суми коштів фонду оплати праці тощо.

Показники рентабельності є відносними показниками фінансових результатів діяльності підприємства. Всі вони показують, скільки одиниць прибутку (чистого, операційного, оподаткованого тощо) отримують на

одиницю реалізованої продукції (активів, виробничих фондів, власного капіталу тощо). Сукупність показників рентабельності всебічно відбиває ефективність виробничої (операційної), інвестиційної та фінансової діяльності підприємства і відповідає інтересам учасників економічного процесу.

На рівень показників рентабельності впливає багато чинників, що відбивають різні аспекти діяльності підприємства. Кількісна оцінка кожного чинника на рентабельність допомагає оцінити саме його внесок і прийняти рішення про розробку певного напрямку щодо досягнення бажаного рівня рентабельності. Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат тощо. Вони більш повно, ніж прибуток, характеризують остаточні результати господарювання. Їхній розмір показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами. Останнє дає можливість точніше оцінити фінансову спроможність підприємства. Існує декілька видів показників рентабельності: показники рентабельності (окупності) витрат виробництва та інвестиційних проектів; показники рентабельності продажу; показники прибутковості капіталу та його частин. Всі ці показники можуть розраховуватися на основі прибутку (балансового, прибутку від реалізації продукції, чистого прибутку).

Рентабельність виробничої діяльності (окупність витрат) обчислюється шляхом відношення валового або чистого прибутку до суми витрат за реалізованою або виготовленою продукцією. Вона показує, скільки має прибутку підприємство з кожної гривні, витраченої на виробництво і реалізацію продукції. Цей показник може розраховуватися як в цілому по підприємству, так і за окремими його підрозділами та видами продукції.

Рентабельність продажу розраховується шляхом ділення прибутку від реалізації продукції, робіт і послуг або чистого прибутку на суму отриманої виручки. Цей показник характеризує суму прибутку з гривні продажу. Він розраховується в цілому по підприємству та за окремими видами продукції.

Рентабельність капіталу обчислюється відношенням прибутку до середньорічної вартості всього інвестованого капіталу або окремих його складових: власного, запозиченого, перманентного, основного, оборотного, виробничого тощо. При цьому можуть використовуватися показники балансового, валового, чистого прибутку.

З метою аналізу рентабельності підприємства використовуються наступні показники:

- рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації;
- рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності;
- рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком;
- рентабельність активів;
- рентабельність продукції.

1 Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації - показує, скільки припадає прибутку від реалізації на одиницю виручки:

$$R_Q = \frac{Пр}{Виручка} * 100\% \quad (1.22)$$

2 Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності показує, скільки прибутку від операційної діяльності припадає на одиницю виручки:

$$Ro\partial = \frac{По.д.}{Виручка} * 100\% \quad (1.23)$$

3 Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком - показує, скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки:

$$R = \frac{Чистий\ прибуток}{Виручка} * 100\% \quad (1.24)$$

4 Рентабельність активів характеризує ефективність використання всього наявного майна підприємства та обчислюється за формулою:

$$Ra = \frac{ЧП}{A} * 100\% \quad (1.25)$$

5 Рентабельність продукції характеризує ефективність витрат на її виробництво й збут і розраховується за наступною формулою:

$$Rn = \frac{\Pi p}{\text{Собівартість продукції}} * 100\% \quad (1.26)$$

5) До найважливіших узагальнюючих показників ефективності виробництва відноситься частка приросту обсягу виготовленої продукції за рахунок інтенсивних чинників (інтенсифікація виробництва). Це зумовлюється тим, що в сучасних умовах господарювання економічно і соціально вигіднішим є не екстенсивний (шляхом збільшення обсягу використаних ресурсів), а саме інтенсивний (за рахунок кращого використання наявних ресурсів) розвиток виробництва.

Частку приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва можна визначити за наступною формулою:

$$\Delta ВП = 100 \cdot \left(1 - \frac{I_B}{I_{ВП}}\right), \quad (1.27)$$

де, $\Delta ВП$ - частка приросту обсягу продукції, що зумовлена інтенсифікацією виробництва;

I_B - приріст використаних ресурсів за певний період, %;

$I_{ВП}$ - приріст обсягу виробництва продукції за певний період, %.

Оскільки виробництво кожної одиниці продукції потребує одночасного використання всіх виробничих ресурсів, на першому етапі визначаються базисний і звітний нормативи витрат виробничих ресурсів підприємства. На другому етапі розраховуються зміни нормативів витрат виробничих ресурсів і відносна економія загальних витрат у порівнянні із базисним періодом. Так економія витрат розраховується за наступною формулою:

$$E_B = B_1 - B_0 \cdot I_{ВП}, \quad (1.28)$$

де, B_1, B_0 – де сума витрат у звітній і базисний роки, тис. грн..

При визначенні рівня економічної ефективності виробництва використовується найчастіше за все загальний економічний результат – обсяг

вальної продукції, хоча можна використовувати обсяг реалізованої продукції, обсяг чистої продукції, обсяг товарної продукції, а також обсяг нормативно чистої продукції. Але незалежно від того, який вид продукції використовується у чисельнику, відношення результату виробництва до витрат відображає результативність роботи підприємства, і чим більше це співвідношення, тим ефективніше працює підприємство. Пропонується наступна формула визначення коефіцієнту економічної ефективності виробництва:

$$KE = \frac{ТП}{(ОФ + О_{БК} + ОП) \cdot E_n + ВВ} = \frac{ТП}{С} \quad (1.29)$$

де, ТП – товарна продукція, тис. грн.;

ОФ – основні виробничі фонди підприємства, тис. грн.;

О_{БК} – оборотні кошти підприємства, тис. грн.;

ОП – оплата праці на підприємстві, тис. грн.;

Е_н – нормативний коефіцієнт економічної ефективності капіталовкладень (співвідношення одночасних капітальних витрат із поточними витратами;

ВВ – виробничі витрати, тис. грн.

Таким чином, чисельник – це обсяг виробленої підприємством продукції, а знаменник – фактична вартість виробництва даного обсягу продукції. Крім загального розрахунку економічної ефективності промислового підприємства важливо всебічно проаналізувати ефективність роботи заводу. При цьому використовується балансово-факторний метод. Цей спосіб використовується досить давно, однак на практиці вводиться повільно. Його використання потребує високого рівня методичної й організаційної роботи, вдосконалення обліку й звітності, збільшення обсягу розрахункових робіт у плануванні. Він передбачає факторний розподіл економічного результату. Ефективність аналізується шляхом дрібнення показників витрат виробничих ресурсів, по прийнятій в обліку і плануванні методиці їх формування. Цей спосіб дозволяє представити складний синтезований показник як суму всіх витрат виробничих ресурсів, необхідних для виробництва заданого обсягу продукції.

РОЗДІЛ 2 ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Фінансово-господарська діагностика виробничих результатів

Фінансовий стан підприємства є важливою характеристикою його фінансової діяльності. Він визначає конкурентоспроможність підприємства і його потенціал у діловій співпраці, являється гарантом ефективної реалізації економічних інтересів всіх учасників фінансових відносин як самого підприємства, так і його партнерів. Як зазначає Я. Фомін, фінансовий стан у цілому виступає багатомірною характеристикою внутрішньофірмових процесів та результатів діяльності у грошовій формі, причому банкрутство (неспроможність) є показником фінансового стану підприємства, який свідчить не лише про втрату платоспроможності, але й про незадовільні результати роботи всіх організаційних блоків підприємства в цілому.

Теорія аналізу фінансів підприємства вивчає поняття «стійкий фінансовий стан» не тільки як оцінку якості його фінансів, але і як кількісну характеристику. Цей висновок дозволяє сформулювати загальні принципи появи нової науково обґрунтованої методики оцінки фінансової стійкості й ділової активності підприємства. Таку оцінку можна отримати різними методами із використанням ряду критеріїв. Своєю чергою, розвиток економічної системи відбувається шляхом поступового освоєння потенціалу системи, тому для керування таким процесом необхідно визначити межі потенціалу системи, в тому числі і застосування фінансово-економічних показників. Розглядаючи підприємство як економічний механізм або систему, стає зрозумілим особлива актуальність розгляду такої концепції з практичної точки зору, оскільки потенціал розвитку підприємства значною мірою визначає результати його діяльності через певний проміжок часу.

Діагностика фінансового стану складається своєю чергою із ряду етапів:

1 етап - загальна оцінка майна й джерел його формування.

Загальна оцінка підприємства й джерел його формування містить наступні напрямки:

- аналіз зміни валюти балансу (підсумок активу і пасиву). Діяльність підприємства вважається ефективною при умові, що відбувається збільшення валюти балансу. Якщо валюта балансу зменшується, то це свідчить про зменшення обсягів виробництва і являється однією з причин неплатоспроможності підприємства;

- аналіз зміни обсягу і структури активів. При цьому необхідно звернути увагу на зміну іммобілізованих (незворотних) і мобільних (поточних) активів; матеріальних зворотних коштів (їх необґрунтоване підвищення – приводить до збільшення закупок, а нестача – до неможливого нормального функціонування підприємства); дебіторської заборгованості; вільних грошових коштів готівкою (каса) і на розрахунковому, валютному розрахунках й короткострокові фінансові вкладення;

- аналіз зміни суми та структури пасивів. При цьому необхідно звернути увагу на зміну власних джерел; динаміку і структуру кредиторської заборгованості підприємства.

Загальна оцінка майна підприємства і джерел його формування здійснюється на підставі агрегованого балансу (табл. 2.1, 2.2). В результаті аналізу балансу підприємства ПрАТ «АКХЗ» за 2018 рік, можна сказати, що майно підприємства значно зменшилося на 230 124 тис. грн. Своєю чергою на це вплинули наступні зміни:

- 1) по-перше, на кінець року відбулось зменшення оборотних на 5,09% і необоротних активів на 37,141%. Зменшення необоротних активів відбулося за рахунок зменшення дебіторської заборгованості на 132 684 тис. грн., поточних фінансових інвестицій на 86 416 тис. грн. і грошових коштів та їх еквівалентів на 11 837 тис. грн.;

- 2) по - друге, відбулися зміни у власному капіталі, а саме, зменшення інших джерел його формування на 65 150 тис. грн. Що стосовно нерозподіленого прибутку, то він збільшився на 256 583 тис. грн.;

3) по-третє, темп росту залученого капіталу при зіставленні даних на початок і кінець 2017 року складав 59,102%, що свідчить про зменшення залученого капіталу на 40,898%. На цей показник вплинуло зменшення довгострокових зобов'язань на 52 854 тис. грн., короткострокових кредитів на 3 574 тис. грн. і кредиторської заборгованості на 235 097 тис. грн.

Таблиця 2.1 – Аналіз активу і пасиву балансу за 2018 рік

Стаття Активу	на початок 2018 р		на кінець 2018 р		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	темп р. %	стр-ри, %
Майно, взагалі	710417	100	876244	100	165827	123,342	100,000
1.Необоротні активи	346882	48,828	366072	41,777	19190	105,532	11,572
2.Оборотні активи	363535	51,172	510172	58,223	146637	140,336	88,428
2.1 Запаси	129940	18,291	96452	11,007	-33488	74,228	-20,195
2.2 Дебіторська заборгованість	209851	29,539	375040	42,801	165189	178,717	99,615
2.3 Поточні фінансові інвестиції	1665	0,234	12286	1,4021	10621	737,898	6,405
2.4 Витрати майбутніх періодів	16064	2,261	23293	2,6583	7229	145,001	4,359
2.5 Грошові кошти та їх еквіваленти	6015	0,847	3101	0,3539	-2914	51,554	-1,757
Стаття Пасиву	на початок 2018 р		на кінець 2018 р		Відхилення		
	тис. грн.	%	тис.грн.	%	тис. грн.	темп р., %	стр-ри, %
Джерела майна	710417	100	876244	100	165827	123,342	100,000
1.Власний капітал	289134	40,699	274593	31,338	-14541	94,971	-8,769
1.1 Статутний капітал	90560	12,747	90560	10,335	0	100,000	0,000
1.2 Нерозподілений прибуток	-65016	-9,152	-75728	-8,642	-10712	85,855	-6,460
1.3 Інші джерела	263590	37,104	259761	29,645	-3829	98,547	-2,309
2. Залучений капітал	421283	59,301	601651	68,662	180368	142,814	108,769
2.1 Довгострокові зобов'язання	35808	5,040	48353	5,5182	12545	135,034	7,565
2.2 Короткострокові кредити і займи	65588	9,232	78966	9,0119	13378	120,397	8,067
2.3 Кредиторська заборгованість і поточні зобов'язання	319887	45,028	151151	17,25	-168736	47,251	-101,754

Таблиця 2.2 – Аналіз активу балансу за 2019 р.

Стаття	на початок 2019 р		на кінець 2019 р		Відхилення		
Активу	тис. грн.	%	тис.грн.	%	тис. грн.	темп р., %	стр-ри, %
1	2	3	4	5	6	7	8
Майно, взагалі	878739	100	806958	100	-71781	91,831	100,000
1.Необоротні активи	368567	41,9427	402511	49,88	33944	109,210	-47,288
2.Оборотні активи	510172	58,0573	404447	50,12	-105725	79,277	147,288
2.1 Запаси	96452	10,9762	81661	10,12	-14791	84,665	20,606
2.2 Дебіторська заборгованість	373344	42,4863	259696	32,182	-113648	69,559	158,326

Кінець табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8
2.3 Поточні фінансові інвестиції	12286	1,39814	18961	2,3497	6675	154,330	-9,299
2.4 Витрати майбутніх періодів	23293	2,65073	33280	4,1241	9987	142,876	-13,913
2.5 Грошові кошти та їх еквіваленти	3101	0,35289	10849	1,3444	7748	349,855	-10,794
Стаття Пасиву	на початок 2019 р		на кінець 2019 р		Відхилення		
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	темп р., %	стр-ри, %
Джерела майна	878739	100	806958	100	-71781	91,831	100,000
1. Власний капітал	277088	31,533	334154	41,409	57066	120,595	-79,500
1.1 Статутний капітал	90560	10,306	90560	11,222	0	100,000	0,000
1.2 Нерозподілений прибуток	-81096	-9,229	-23021	-2,853	58075	28,387	-80,906
1.3 Інші джерела	267624	30,455	266615	33,04	-1009	99,623	1,406
2. Залучений капітал	601651	68,468	472804	58,591	-128847	78,584	179,500
2.1 Довгострокові зобов'язання	48353	5,502	48345	5,991	-8	99,983	0,011
2.2 Короткострокові кредити і займи	78966	8,986	56994	7,0628	-21972	72,175	30,610
2.3 Кредиторська заборгованість і поточні зобов'язання	474332	53,98	367465	45,537	-106867	77,470	148,879

Аналізуючи стан майна підприємства на 2018 рік, можна сказати, що вартість майна збільшилась з 710 417 тис. грн. до 876 244 тис. грн., а саме на 23,342%. На це вплинуло збільшення необоротних активів на 19 190 тис. грн. і оборотних активів на 146 637 тис. грн. При цьому на збільшення оборотних активів вплинули наступні чинники:

- підприємство реалізувало свою продукцію в кредит, в результаті чого, дебіторська заборгованість збільшилась на 78,717 %, а саме на 165 189 тис. грн.;

- збільшилися поточні фінансові інвестиції на 10 621 тис. грн. і витрати майбутніх періодів на 45,001%;

- але зменшився на кінець року розмір товарно-матеріальних запасів на 25,772% і грошові кошти та їх еквіваленти зменшилися на 48,446%.

Що стосовно джерел формування майна на підприємстві, то тут нерозподілений прибуток та інші джерела капіталу зменшилися відповідно на 10712 тис. грн. і 3 829 тис. грн., що привело до зменшення власного на 5,029%. Також у цьому періоді ПрАТ «АКХЗ» було вимушено взяти кредит

для розвитку своєї діяльності, в результаті чого збільшився розмір залученого капіталу на 180 368 тис. грн.

Надалі проаналізуємо зміни, що відбулися протягом 2019 року. Так можна сказати, що розмір майна підприємства під впливом зміни необоротних і оборотних активів зменшився на 71 781 тис. грн. Своєю чергою на зменшення оборотних активів на 20,723% вплинуло зменшення товарно-матеріальних запасів у розмірі 14 791 тис. грн. і дебіторської заборгованості, яка зменшилася на 113 648 тис. грн. При цьому власний капітал збільшився на 57 066 тис. грн. через збільшення нерозподіленого прибутку на 58 073 тис. грн. і зменшення інших джерел формування капіталу на 1 009 тис. грн. що до залученого капіталу, то підприємство зменшило свої довгострокові кредити на 27,825%, поточні зобов'язання на 22,53% і короткострокові кредити і займи на 27,825%.

2 етап - аналіз фінансової стійкості.

Після того, як виконано загальну оцінку майна підприємства і його зміни протягом 2018-2019 рр., наступною важливою задачею аналізу фінансового стану являється вивчення його фінансової стійкості. Своєю чергою, фінансова стійкість – це стан рахунків підприємства, який гарантує підприємству його постійну платоспроможність. Для її оцінки розрахуємо абсолютні й відносні показники на початок і кінець року. Отримані дані сформуємо у таблиці 2.3 та 2.4.

Таблиця 2.3 – Аналіз залученого капіталу за 2018 р.

Залучений капітал	на п.р., тис. грн.	на к.р., тис. грн.	абс. відх., тис. грн.	Темп росту, %
1. Інші довгострокові зобов'язання	35808	48353	12545	135,034
2. Короткострокові кредити банків	65588	78966	13378	120,397
3. Векселі видані	87573	47405	-40168	54,132
4. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	170757	359090	188333	210,293
5. Зобов'язання з одержаних авансів	45092	44092	-1000	97,782
6. з бюджетом	2402	8862	6460	368,943
7. з позабюджетними фондами	490	490	0	100,000
8. зі страхування	1159	2452	1293	211,562
9. з оплати праці	2867	5061	2194	176,526
10. Інші поточні зобов'язання	9547	6880	-2667	72,065
Разом	421283	601651	180368	142,814

Таблиця 2.4 – Аналіз залученого капіталу за 2019 р.

Залучений капітал	на п.р.	на к.р.	абс. відх	темп р.
	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	%
1. Інші довгострокові зобов'язання	48353	48345	-8	99,983
2. Короткострокові кредити банків	78966	56994	-21972	72,175
3. Векселі видані	47405	46914	-491	98,964
4. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	359090	281505	-77585	78,394
5. Зобов'язання з одержаних авансів	44092	19118	-24974	43,359
6. з бюджетом	8862	6798	-2064	76,710
7. з позабюджетними фондами	490	490	0	100,000
8. зі страхування	2452	2917	465	118,964
9. з оплати праці	5061	5950	889	117,566
10. Інші поточні зобов'язання	6880	3773	-3107	54,840
Разом	601651	472804	-128847	78,584

Таким чином, проаналізуємо зміни, які відбулися на підприємстві із кредиторською заборгованістю протягом 2018 року. Так, у цей часовий період кредиторська заборгованість значно збільшилася на 42,814% або 142,814 тис. грн. На цей результат вплинуло наступне:

1) по-перше, підприємство зменшило свої зобов'язання лише з одержаних авансів на 1000 тис. грн., що становить 2,218%, з векселів виданих на 45,868% та з інших поточних на 2667 тис. грн.;

2) по-друге, всі інші джерела формування залученого капіталу, а саме довгострокові, короткострокові й поточні кредити та інші зобов'язання були значно збільшені. До них належать: довгострокові зобов'язання на 35,034%, короткострокові кредити банків на 20,397%. Що стосовно кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, то тут завод збільшив її на 110,293%, підприємство також має борг по виплатах до бюджету, який на кінець року збільшився на 268,943%, зі страхування – на 11,562%, з оплати праці – 76,526%.

Тепер проаналізуємо виплати яких кредитів привели до зменшення залученого капіталу на 128 847 тис. грн. чи на 21,416%. Так, довгострокові зобов'язання зменшилися лише на 0,017%, що стосовно короткострокових кредитів банків, то вони зменшилися на 27,825%. За векселями виданими і

заборгованістю за товари, послуги і роботу, відповідно, кредит зменшився на 1,036% і 21,606%. Своєю чергою заборгованість з отриманих авансів складала 43,359%, із бюджетом – 76,71%, а інші поточні зобов'язання – 54,84%. Що стосовно заборгованості із позабюджетними фондами, то вона залишилася незмінною.

Надалі для розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості спочатку визначимо наявність джерел для формування запасів на початок і кінець року:

- Наявність власних оборотних коштів

$$E_B = U_B - F,$$

де U_B – джерела власних коштів, тис. грн.

F – необоротні активи, тис. грн.

- Наявність власних і довгострокових залучених коштів формування запасів

$$E_T = (U_B + K_T) - F,$$

де K_T – довгострокові зобов'язання, тис. грн.

- Наявність основних джерел формування запасів

$$E_t = (U_B + K_T + K_t) - F,$$

де K_t – короткострокові кредити і займи, тис. грн.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідно існують три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування.

- Перевищення (+) або нестача (-) власних оборотних коштів

$$\pm E_B = E_B - Z,$$

де Z – запаси (матеріальні оборотні кошти), тис. грн.

- Перевищення (+) або нестача (-) власних і довгострокових коштів джерел формування запасів

$$\pm E_T = E_T - Z$$

- Перевищення (+) або нестача (-) основних джерел формування запасів

$$\pm E_\Sigma = E_\Sigma - Z$$

Надалі визначається тип фінансової стійкості підприємства.

- 1) Абсолютна фінансова стійкість $Z < E_B$
- 2) Нормальна фінансова стійкість $Z = E_B$
- 3) Нестійкий фінансовий стан $Z = E_B + K_t$
- 4) Кризовий фінансовий стан $Z > E_B + K_t$

Для визначення фінансової стійкості ПрАТ «АКХЗ» за 2017 – 2019 роки наведемо розрахунки у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Визначення фінансової стійкості заводу протягом 2017 – 2019 років.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.
E_B , тис. грн.	-72 508	-93 252	-77 963
E_T , тис. грн.	-36 700	-44 899	-29 618
E_t , тис. грн.	28 888	34 067	27 376
$\pm E_B$, тис. грн.	-168 587	-167 499	-145 738
$\pm E_T$, тис. грн.	-132 779	-119 146	-97 393
$\pm E_\Sigma$, тис. грн.	-67 191	-40 180	-40 399

В результаті отриманих розрахунків можна сказати, що підприємство знаходиться у кризовому фінансовому становищі. Цей висновок ґрунтується на підставі того, що завод не має навіть основних джерел формування запасів.

Фінансова стійкість підприємства залежить від оптимального співвідношення власного і залученого капіталу. Для цього розраховуються наступні показники.

- 1) Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності):

$$K_{авт.} = \frac{BK}{BB},$$

де BK – власний капітал підприємства, тис. грн.

BB – валюта балансу, тис. грн.

Цей показник повинен бути більший ніж 0,5. Це свідчить, що залучений капітал може бути покритим власністю підприємства.

2) Коефіцієнт фінансової залежності:

$$Kф.зал. = \frac{ЗК}{ВБ},$$

де ЗК – залучений капітал, тис. грн.

Чим більше рівень Кавт. та нижче рівень Кф.зал., тим стійкіший фінансовий стан підприємства.

3) Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важелю):

$$Kф.р. = \frac{ЗК}{ВК}$$

Цей показник при нормальних умовах повинен дорівнювати 0,5 – 1,5. Отримані значення показників фінансової стійкості записуються у таблицю 2.6.

Таблиця 2.6 – Показники фінансової стійкості підприємства.

Показники	2017р		2018р		2019р	
	на п.р.	на к.р	на п.р.	на к.р	на п.р.	на к.р
К авт	0,25	0,41	0,4	0,31	0,304	0,0,402
К ф.зал.	0,753	0,59	0,593	0,686	0,685	0,586
К ф. р.	3,06	1,43	1,466	2,205	2,25	1,46

Отримані показники свідчать про нестійкий фінансовий стан на підприємстві. Як видно з табл. 2.6, залучений капітал значно перевищує власний, що приводе до залежності від кредиторів і хиткого становища.

Поряд із отриманими показниками фінансової стійкості розраховуються також наступні коефіцієнти ринкової стійкості:

1. Коефіцієнт маневрування власного капіталу:

$$Kман. = \frac{Ев}{Uв}$$

Цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу підприємства знаходиться у мобільній формі. Високі значення Кман. позитивно характеризують фінансовий стан підприємства. Рекомендується, щоб коефіцієнт приблизно дорівнював 0,5.

2. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами запасів:

$$K_{звк} = \frac{Ев}{Z}$$

Цей коефіцієнт повинен бути більше або дорівнювати 0,6-0,8.

3. Коефіцієнт виробничих фондів:

$$K_{в.ф.} = \frac{Зв.к. + ВЗ + НЗВ}{ВБ},$$

де ВЗ – виробничі запаси, тис. грн.

НЗВ – незавершене виробництво, тис. грн.

З в.к. – власні оборотні кошти.

Якщо цей показник менший, ніж 0,5, то доцільно використовувати довгострокові залучені кошти для збільшення майна виробничого призначення.

4. Коефіцієнт довгострокового використання залучених коштів:

$$K_{двзк} = \frac{КТ}{Uв + КТ}$$

Цей показник дозволяє приблизно оцінити частку залучених коштів при фінансуванні капіталовкладень. Його збільшення каже про посилення фінансової залежності від зовнішніх інвесторів, а саме, про погіршення фінансового стану на підприємстві.

5. Коефіцієнт автономії джерел формування запасів

$$K_{авт} = \frac{Ев}{Uв + КТ + Кт}$$

6. Коефіцієнт кредиторської заборгованості:

$$K_{к.з.} = \frac{КЗ}{ЗК},$$

де КЗ – кредиторська заборгованість, тис. грн.

ЗК – залучений капітал, тис. грн.

7. Коефіцієнт співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості

$$K_{д.з./к.з} = \frac{ДЗ}{КЗ}$$

Даний коефіцієнт повинен бути менший за 1.

8. Коефіцієнт структури довгострокових вкладень:

$$K_{с.д.в.} = \frac{Kв}{F}$$

Отримані значення коефіцієнтів ринкової стійкості на початок і кінець року наведемо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз коефіцієнтів ринкової стійкості за 2017 - 2019 роки.

Показники	2017р	2018р	2019р
К ман.	-0,25	-0,34	-0,24
К з.в.к.	-0,75	-1,256	-1,15
К в.ф.	0,54	0,4	0,46
К в.д.з.к.	0,11	0,15	0,13
К авт	-0,18	-0,23	-0,18
К к.з.	1,63	0,77	0,73
К д.з./ к.з.	0,63	0,8	0,63

В результаті розрахунків можна сказати, що у підприємства частина власного капіталу не мобільна, при цьому немає можливості забезпечити власними оборотними коштами запасів. Все це свідчить про те, що завод знаходиться у нестійкому ринковому становищі.

3 етап - аналіз ліквідності балансу і платоспроможності підприємства.

Ліквідність балансу – ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, час переходу яких у грошову форму відповідає часу погашення зобов'язань. Для аналізу ліквідності балансу порівнюють кошти по активу, згруповані за ступенем ліквідності з зобов'язаннями по пасиву, згрупованими по часу їх погашення.

Активи по ступеню ліквідності групуються на такі групи:

A1 – найбільш ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції);

A2 – активи, що швидко реалізуються (дебіторська заборгованість зі строком погашення протягом 12 місяців та інші оборотні активи);

A3 – активи, що повільно реалізуються (запаси);

А4 – активи, що складно реалізуються (нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні фонди, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи).

Пасиви групуються по ступеню терміновості на такі групи:

П1 – найбільш термінові зобов'язання (кредиторська заборгованість та інші поточні зобов'язання);

П2 – короткострокові пасиви (короткострокові кредити і поточна заборгованість по довгостроковим зобов'язанням);

П3 – довгострокові пасиви (довгострокові зобов'язання);

П4 – постійні пасиви (власний капітал, забезпечення майбутніх витрат і виплат, доходи майбутніх періодів із відніманням витрат майбутніх періодів).

Згруповані активи і пасиви наведемо у таблиці 2.8-2.9.

Таблиця 2.8 – Аналіз ліквідності за 2018 рік

Активи	на п. р.	на к. р.	Пасиви	на п. р.	на к. р.	Відх. А		Відх. П	
						на п.р.	на к.р.	на п.р.	на к.р.
A1	1843	12353	П1	319887	474332			318044	473079
A2	209851	375040	П2	65588	78986	44263	296054		
A3	135777	99486	П3	35808	48353	99969	51133		
A4	362946	389365	П4	289134	274573	73812	114792		
Баланс	710417	876244	Баланс	710417	876244				

Таблиця 2.9 – Аналіз ліквідності за 2019 рік

Активи	на п. р.	на к. р.	Пасиви	на п. р.	на к. р.	Відх. А		Відх. П	
						на п.р.	на к.р.	на п.р.	на к.р.
A1	12353	27391	П1	474332	367465			461979	340074
A2	375040	259696	П2	86849	64863	288191	194833		
A3	99486	84080	П3	48353	48345	51133	35735		
A4	391860	435791	П4	269205	326285	122655	109506		
Баланс	878739	806958	Баланс	878739	806958				

Для оцінки ліквідності балансу порівнюють підсумки отриманих груп активів і пасивів. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні співвідношення:

$$A1 \geq П1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq ПЗ$$

$$A4 \leq П4$$

Виконання перших трьох нерівностей несе за собою виконання і четвертої, тому практично необхідним є зіставлення підсумків перших трьох груп по активу і пасиву. Четверта свідчить про мінімальну умову фінансової стійкості – наявність у підприємства власних оборотних коштів.

Надалі для аналізу ліквідності балансу розраховуються наступні коефіцієнти:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$K_{a.l.} = \frac{A1}{П1 + П2} \quad (K_{a.l.} \geq 0,2-0,35)$$

Цей коефіцієнт показує, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може виплатити найближчим часом. Він характеризує платоспроможність підприємства на дату складання балансу.

2. Коефіцієнт критичної ліквідності:

$$K_{k.l.} = \frac{A1 + A2}{П1 + П2} \quad (K_{k.l.} \geq 0,8-1)$$

Цей коефіцієнт показує прогностичні можливості підприємства при умові своєчасного розрахунку з кредиторами. Він характеризує очікувану платоспроможність на період, який дорівнює середньому обороту дебіторської заборгованості.

3. Коефіцієнт поточної ліквідності:

$$K_{n.l.} = \frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2} \quad (K_{n.l.} \geq 1,8-2)$$

Цей коефіцієнт показує можливості підприємства при умові не тільки своєчасного розрахунку із кредиторами та сприятливої реалізації готової продукції, але і реалізації у випадку необхідності інших елементів матеріальних оборотних коштів. Рівень цього коефіцієнту залежить від галузі виробництва, розміру виробничого циклу, структури запасів тощо.

Поряд із цими коефіцієнтами для аналізу ліквідності балансу розраховують також наступні показники.

4. Чистий оборотний капітал:

$$\text{Ч о.к.} = \text{ПА} - \text{ПП},$$

де ПА – поточні активи, тис. грн.

ПП – поточні пасиви, тис. грн.

Всі розрахунки зведемо у таблицю 2.10.

Таблиця 2.10 – Показники ліквідності за 2017-2019 роки.

Показники	2017		2018		2019	
	на п.р.	на к.р.	на п.р.	на к.р.	на п.р.	на к.р.
К а.л.	0,14	0,005	0,005	0,022	0,022	0,063
К к.л.	0,668	0,515	0,55	0,7	0,69	0,664
К п.л.	0,892	0,878	0,901	0,88	0,87	0,859
Ч о.к., тис. грн.	-66 525	-50 957	-38 004	-66 419	-66 419	-53 292

На підставі отриманих показників зробимо висновок, що підприємство не має ліквідних коштів, які можуть легко змінити форму. При цьому підприємство не зможе своєчасно розрахуватися із кредиторами.

4 етап – аналіз ділової активності підприємства.

Ділова активність підприємства являється досить широким поняттям і містить у собі багато аспектів його діяльності. Специфічними показниками у цьому випадку являються показники оборотності активів і товарно-матеріальних запасів, величини дебіторської і кредиторської заборгованості.

Всі розраховані показники на кінець року представимо у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Показники ділової активності на період 2017-2019 роки.

Показники	2017	2018	2019
К обор. активів на рік	1,1	1,4	1,6
К обор. КЗ на рік	3,2	13,7	2,3
К обор. ДЗ на рік	1,9	3,8	4,2
К обор. запасів на рік	6,7	8,7	12,6
Час погашення КЗ, дні	189,5	94,7	85,7
Час погашення ДЗ, дні	112,5	26,3	156,2

За вищенаведеною таблицею на заводі найбільше оборотів здійснюють матеріальні запаси і кредиторська заборгованість. В результаті можна сказати, що для здійснення господарської діяльності підприємство отримує гроші в кредит, термін покриття якого складає приблизно пів року.

В результаті фінансової діагностики можна сказати, що ПрАТ «АКХЗ» на період 2017-2019 років знаходиться у скрутному становищі. По це свідчить: зменшення власного майна підприємства, а саме зменшення вартості оборотних і необоротних активів; знос основних фондів та оновлення їх лише на 1%; невикплата дебіторами заборгованості. Все це привело до того, що підприємство для утримання своїх позицій на ринку було вимушено взяти грошові кошти у борг. В результаті чого, кредиторська заборгованість із кожним роком збільшується і значно перевищує дебіторську, при цьому завод втратив свою незалежність і фінансову стійкість.

Після фінансового аналізу діяльності підприємства виконаємо оцінку економічної ефективності роботи підприємства як за окремими показниками, так і за загальними коефіцієнтами ефективності. На підставі отриманих результатів будуть запропоновані рекомендації щодо підвищення ефективності виробничої діяльності із метою отримання у перспективі найбільшого результату.

2.2 Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства

Оцінку ефективності доцільно здійснювати на підставі системи показників, яка запропонована у підрозділі 1.2, і для розрахунку зазначених показників необхідно використати форму № 1 «Баланс», форму №2 «Звіт про фінансові результати» та іншу бухгалтерську звітність підприємства. Після отримання розрахункових показників, враховуючи попередній аналіз, необхідно виявити результативність підприємства і надати рекомендації щодо підвищення економічного ефекту.

До першої групи системи показників оцінки економічної ефективності відносяться показники економічної ефективності використання праці. Здійснимо розрахунок показників, які дозволять проаналізувати ефективність

використання трудового персоналу та його економію. На основі отриманих розрахунків здійснимо горизонтальний аналіз.

Таблиця 2.12 – Розрахунок показників економічної ефективності використання праці за період 2017-2019 р.

Показники	Умовне позначення	Отримане значення		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.
середньо вагова продуктивність праці, тис. грн. /люд.	ПП _с	73,4	91,1	103,92
економія чисельності під впливом окремих чинників, люд.	Е _ч	805	-2 228	105
зміна продуктивності праці за рахунок зміни ПВП, тис. грн./ люд.	ΔПП	-9, 8	31,6	-1,2
економія чисельності робітників за рахунок впровадження нової техніки і технології, люд.	Е _{ч н т}	564	-2 203	97
економія чисельності робітників за рахунок скорочення внутрішньо змінних простоїв, люд.	Е _{ч п}	241	-25	8

В результаті аналізу використання трудового потенціалу на ПрАТ «АКХЗ», були виявлено, що загальна продуктивність праці протягом 2017-2019 років збільшується. Так, із кожним роком продуктивність праці збільшувалася на 1%. Загальне збільшення продуктивності праці пов'язано із збільшенням кожного року обсягу товарної продукції на 1 % і зміни чисельності промислово-виробничого персоналу. Надалі виявимо результативність зміни чисельності робітників і проаналізуємо економію трудового персоналу. У 2017 році економія чисельності ПВП склала 805 робітників, при цьому загальна продуктивність праці зменшилась на 9,8 тис. грн./ос. Таку ситуацію можна побачити у 2019 році, коли економія працівників склала 105 ос., а зменшення продуктивність праці зменшилась на 1,2 тис. грн. /ос. Що стосовно 2018 року, тут навпаки було збільшення залученого персоналу на 2 228 осіб і приріст продуктивності праці був на 31,36 тис. грн./ос.

Отже, для збільшення економічного ефекту від використання персоналу на підприємстві необхідно поліпшити технічний рівень виробництва, вдосконалити організацію виробництва і управління. У резерви

зростання продуктивності праці шляхом підвищення технічного рівня виробництва включають: вдосконалення технологічних процесів, впровадження принципово нових технологій, комплексної механізації та автоматизації виробництва, поліпшення технічного обслуговування, заміна застарілого обладнання більш прогресивним. До резервів зростання продуктивності праці за рахунок вдосконалення організації виробництва і управління відносяться скорочення втрат робочого часу та інших відповідно до плану організаційно-технічних заходів, вдосконалення структури управління, більш повного використання виробничої потужності підприємства.

Важливим фактором підвищення ефективності виробництва на промисловому підприємстві є забезпеченість його основними фондами у необхідній кількості та асортименті та більш повне їх використання. На цьому етапі визначимо забезпеченість підприємства та його структурних підрозділів основними фондами і рівень їх використання (табл. 2.13), а також встановлення причини їх зміни.

Таблиця 2.13 – Розрахунок показників ефективності використання основних фондів за 2017 – 2019 роки.

Показники	Умовні позначення	Значення		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.
коефіцієнт зносу ОФ, тис. грн.	Кз.	0,588	0,604	0,577
коефіцієнт оновлення ОФ, тис. грн.	К _{он}	0,018	0,037	0,102
частка ОФ у активах	Ч _{о.в.ф.А}	0,108	0,077	0,109
фондовіддача, тис. грн. / тис. грн.	f _в	1,28	2,7	3,16
фондомісткість, тис. грн./тис. грн.	F _м	0,78	0,37	0,32
економія основних фондів, тис. грн.	E _{оф}	-591	635, 6	3 747, 32
рентабельність основних фондів, %	R _{оф}	21	не рентабельні	0,06

В результаті можна сказати, що основні засоби підприємства за 2017-2019 роки стали ефективніше використовуватися. Про це свідчить показник

фондовіддачі, який збільшився на 1,88 тис. грн./ тис. грн. у порівнянні із 2017 роком. Також ми бачимо, що зменшується фондомісткість і значно збільшується економія основних фондів. У порівнянні 2017 р із 2019 р. економія основних засобів збільшилась на 4 338,32 тис. грн., а порівнюючи 2018 і 2019 роки – на 3 111,72 тис. грн. Також на заводі значна частка застарілого обладнання, проте протягом трьох років воно оновлювалося.

До резервів підвищення ефективності використання основних фондів належать: технічне вдосконалення і модернізація ОВФ; інтенсифікація виробничих процесів; збільшення часу роботи обладнання в календарному фонді; підвищення питомої ваги працюючого обладнання; поліпшення структури основних фондів за рахунок збільшення активної частини ОВФ та інше.

Далі виконується оцінка оборотних фондів підприємства (коефіцієнт оборту, коефіцієнт завантаження і рентабельність оборотних фондів). Вихідні дані для розрахунку представимо у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Розрахунок показників ефективності використання оборотних коштів за 2017-2019 роки.

Показники	Умовні позначення	Значення		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.
Частка Об к у ОА	Ч _{Об к ОА}	0,46	0,24	0,3
Коефіцієнт оборту, %	К _о	7,16	14,15	16,5
Коефіцієнт завантаження, %	К _з	13	7	6
Рентабельність оборотних фондів, %	Р _{об ф}	37	не рентабельні	49

На підставі отриманих розрахунків, можна сказати, що оборотні кошти ПрАТ «АКХЗ» займають незначну частину у загальній сумі оборотних активів. Так, у 2019 році у порівнянні з 2017 р. частка оборотних коштів у ОА зменшилась на 43%, а у 2018 році у порівнянні з 2017 на 22%. Що стосовно коефіцієнта завантаження, то близько 10% приходить на одиницю реалізованої продукції. Отже, можна сказати, що оборотні засоби не досить ефективно використовуються на підприємстві, що підтверджує показник рентабельності.

Серед шляхів підвищення ефективності використання основних засобів одним з найбільш важливих являється оптимізація виробничих запасів. Саме із оптимізацією пов'язані найбільші резерви скорочення запасів на підприємстві. Також необхідно ПрАТ «АКХЗ» прискорити реалізацію своєї продукції, що дозволить визволити залишки готової продукції на складі підприємства.

До наступної групи системи показників оцінки економічної ефективності відносяться показники підвищення ефективності матеріальних ресурсів. Необхідною умовою виконання плану з виробництва продукції, зниженню її собівартості, збільшення прибутку, рентабельності є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною та матеріалами потрібного асортименту (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Розрахунок показників ефективності використання матеріальних ресурсів за період 2017 - 2019 рр.

Показники	Умове позначення	Значення		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.
матеріаловіддача, тис. грн./тис. грн..	МВ	0,9	1,16	1,01
матеріаломісткість, тис. грн./тис. грн.	ММ	1,11	0,86	0,99
коефіцієнт співвідношення зростання виготовленої продукції до матеріальних витрат	К _{ВП/МВ}	0,98	1,27	0,88
питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, тис. грн.	ПВ	0,79	0,77	0,81
економія матеріальних витрат, тис. грн.	Е _{МВ}	5 172,4	1 067,4	5 085

В результаті отриманої таблиці можна сказати, що матеріальні витрати на підприємстві використовуються у повному обсязі зі значною економією для підприємства. Але, у 2018 році було збільшення матеріальних витрат, про що свідчить коефіцієнт співвідношення індексу ВП до індексу МВ, котрий показує, що при збільшенні темпів виробництва темпи матеріальних витрат збільшилися на 27%. Також про це свідчить показник економії матеріальних витрат, який у порівнянні із 2017 роком зменшився на 4 104, 86 тис. грн. Отже, у зв'язку із тим, що матеріальні витрати у собівартості продукції займають 80%, то необхідно приділити значну увагу їх використанню.

На ефективність використання матеріальних ресурсів впливають наступні чинники: обсяг виробництва і структура продукції; витрати матеріалів на одиницю продукції; ціна матеріалів, відпускна ціна на продукцію; технологія виробництва і якість сировини та матеріалів.

До четвертої групи показників, які характеризують господарську діяльність підприємства відносять прибуток і рентабельність. Показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку підприємства.

Таблиця 2.16 – Розрахунок показників рентабельності на ПрАТ «АКХЗ» на період 2017 – 2019 рр.

Показники	Умовне позначення	Значення		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.
рентабельність реалізованої продукції по прибутку від реалізації	R_Q	10,05	6,53	10,58
рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	$R_{од}$	7,59	0,86	6,20
рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	R	5,24	не рентабельна	2,99
рентабельність активів	R_a	8,16	не рентабельні	6,92
рентабельність продукції	R_n	13,43	11,56	17,91

Отже, на підставі отриманих показників, можна сказати, що продукція та активи підприємства не рентабельні. Так рентабельність продукції у 2019 році склала 18%, що лише на 4,57% більше ніж у 2017 році. Що стосовно активів, то тут вони у 2018 році були не рентабельними, а максимального значення досягли у 2017 році у розмірі 8,16%. Це пов'язано із тим, що загальну масу прибутку зменшують витрати, а саме витрати на виробництво. Для того, щоб продукція була рентабельною, необхідно зменшити витрати на утримання і експлуатацію обладнання.

Після розрахунку окремих показників, виконаємо оцінку економічної ефективності на підставі узагальнюючих показників.

Таблиця 2.17 – Розрахунок узагальнених показників економічної ефективності на період 2017-2019 рр.

Показники	Умовне позначення	Значення		
		2017 р.	2018 р.	2019 р.
приріст продукції за рахунок інтенсифікації виробництва	ΔВП	0	20,98	-11,32
економія витрат на виробництво, тис. грн.	Е в	-3351,94	-247 068,8	109 839,4
коефіцієнт економічної ефективності	КЕ	0, 71	0,9	0,82

В результаті отриманих показників можна сказати, що в цілому господарська діяльність ПрАТ «АКХЗ» здійснюється ефективно. Але потрібно враховувати ступінь розвитку потенціалу підприємства і реальне його використання. Про це свідчить загальна економія витрат, яка лише у 2019 році була 109 839, 40 тис. грн., а у 2017 і 2018 роки були перевитрати.

Далі в роботі на підставі отриманих результатів та аналізу ефективності господарювання заводу запропонуємо напрямки підвищення економічної ефективності виробничої діяльності.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Систематизація основних напрямків підвищення ефективності виробництва на підприємстві

Враховуючи ситуацію, що складається у зовнішньому середовищі, необхідним є здійснення повороту до інтенсифікації виробництва, переорієнтування підприємств, організацій, фірм на повне і першочергове використання кількісних чинників економічного росту. Повинно бути забезпечено перехід до економіки вищої організації і ефективності із всебічно розвиненими продуктивними силами і виробничими відношеннями.

До основних напрямків підвищення ефективності виробництва, зазначених на рис. 3.1, відносяться використання у виробництві досягнень науки і техніки; вдосконалення системи державного регулювання і структури національної економіки; підтримка встановленого рівня якості; зниження матеріаломісткості продукції; здійснення природоохоронних заходів і раціональне використання природних ресурсів, введення ресурсозберігаючих технологій; підвищення віддачі праці, як живої, так і автоматизованої. Тепер детальніше розглянемо кожний чинник підвищення економічної ефективності на підприємстві.

Науково-технологічна підготовка виробництва на підприємстві дозволяє використовувати досягнення науки та техніки шляхом використання вискоєфективного обладнання, матеріалів, різальних й вимірних показників і пристроїв, технологічного озброєння, раціональних схем збірки агрегатного устаткування, прогресивних режимів обробки, введення принципово нових мало- і безвідходних, екологічно чистих технологій.

Рисунок 3.1 – Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва

Технологічна підготовка виробництва поряд із забезпеченням виробничої програми, випуску виробів високої якості утворює умови для розв'язання питань соціального напрямку. При цьому зменшується рівень важкого і ручного труда, підвищується культура виробництва, вводяться раціональні заготівлі, збільшується продуктивність праці і заробітна плата, зменшується собівартість продукції, зростає маса прибутку.

Основною метою кожного підприємства являється якість виробленої продукції та наданих послуг. Успішна діяльність підприємства повинна забезпечуватися виробництвом продукції, яка відповідає чітко визначеним потребам споживачів, відповідає державним стандартам та технічним умовам. При управлінні якістю продукції об'єктами управління, як правило,

являються процеси, від котрих залежить якість продукції. Вони організовуються і проходять як на виробничій стадії, так і після виробничої стадії життєвого циклу продукції. Управління якістю продукції повинно здійснюватися системно – на підприємстві повинна функціонувати система управління якістю продукції, яка представляє собою організаційну структуру, яка своєю чергою, повинна чітко розподілити відповідальність, процедури, процеси і ресурси, необхідні для управління якістю.

Зниження трудомісткості продукції, росту продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Найбільш важливими з них являються автоматизація і механізація виробництва, розробка і використання прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого устаткування. Однак одні заходи щодо вдосконалення використаної техніки і технології не дадуть необхідного результату без покращення організації виробництва і організації праці. Важливе значення для підвищення продуктивності праці займає її організація. Сюди відносять: підготовка робочого місця; повне його завантаження; використання передових методів і засобів праці тощо. Що стосовно матеріальних ресурсів, то вони займають до 3/5 у структурі витрат на виробництві продукції. Тоді необхідно економити ресурси, раціонально їх використовувати. На перший план тут виступає використання ресурсозберігаючих технологічних процесів. Також важливо підвищити увагу і контроль за якістю отриманих від постачальників сировини і матеріалів.

На підставі узагальнення різних методичних підходів до формування ефективної системи господарювання сформульовані основні принципи формування ефективної системи господарювання:

- необхідність слідкувати за поточною ситуацією в економіці, політиці, суспільстві і технологіях та здійснювати прогнози змін для формування стратегічної політики господарювання;

- облік можливостей максимального використання виробничих і складських площ із метою зменшення витрат виробництва і збуту продукції;

- внесення змін у виготовлений виріб, коли буде досягнуто зв'язок між стадіями виробничого процесу;
- трудові ресурси оцінюються з точки зору здатності задовольняти потреби споживачів і використовувати технологічні можливості виготовлення продукції, матеріальні ресурси оцінюються з точки зору їх технічного стану;
- сполучення технічної модернізації і перелаштування методів організації й управління виробництвом, становлення і розвиток нового управлінського мислення;
- забезпечення росту обсягів продажу і доходів за рахунок обсягів виробництва, продуктивності праці;
- скорочення строків надходження грошових коштів із метою зменшення оборотних засобів;
- здійснення систематичного аналізу номенклатури й асортименту продукції, що виготовляється, з позиції отримання прибутку і потрібного розміру оборотних засобів й номенклатури;
- запобігання потраплянню підприємства у критичні ситуації, виявлення і ліквідування причин, які спричиняють появлення подібних ситуацій.

Вивчення функціонування конкретного підприємства дозволяє зробити висновок, що для забезпечення ефективного господарювання необхідно організувати такий механізм управління, який би міг містити стратегічний підхід із попереджувачим контролем, а також регулювання, шляхом прийняття сучасних управлінських рішень. Це передбачає сумісне використання регламентованого механізму управління та гнучкої підприємницької ініціативи, яка направлена на використання ефекту шляхом використання власних коштів, інновацій та ризику. Тут також дуже важливо вести облік особливостей дій комерційного і господарського розрахунку та їх результатів, які виступають джерелом резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.

3.2 Рекомендації з використання методів прогнозування у плануванні економічного ефекту на підприємстві

Прогнозування розуміється як визначення показника або явища у перспективі із врахуванням подій чи умов, які можуть вплинути на кінцевий результат. Що стосовно прогнозування економічного ефекту на підприємстві, то тут вважається, що він визначається у перспективі, встановлюючи визначені граничні умови. Інакше кажучи, це наукове обґрунтування можливих кількісних змін його стану у майбутньому, а також виявлення можливого часу очікуваного результату.

Система прогнозування формується шляхом фіксації можливих і класифікованих за визначеними ознаками методів розробки прогнозування майбутнього стану того чи іншого суб'єкту господарювання. В залежності від джерел інформації, технології її обробки та отриманих результатів економічні методи прогнозування поділяються на дві порівняльно великі групи. Цю класифікацію представимо на рисунку 3.2.

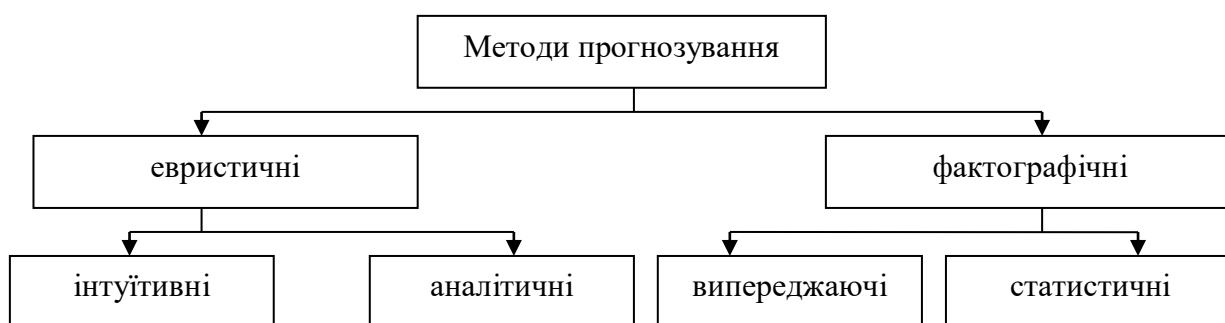

Рисунок 3.2 – Основні методи економічного прогнозування економічної ефективності на промисловому підприємстві.

Евристичні методи прогнозування передбачають здійснення прогнозних розробок за допомогою логічних прийомів і методичних правил теоретичних досліджень. Конкретні методи прогнозування цієї групи включають дві підгрупи – інтуїтивні і аналітичні.

Своєю чергою аналітичні способи містять наступні методи: метод формування сценаріїв; метод оптимізації; метод інформаційного моделювання; метод побудови дерева рішень; метод аналогій; метод морфологічного аналізу. Метод оптимізації здійснюється на підставі аналізу максимально можливої кількості чинників, пов'язаних з ефективністю, із врахуванням ступеню взаємодії цих чинників. Метод інформаційного моделювання являється специфічним методом. Він базується на тому, що особливості масових потоків інформації утворюють умови для прогнозування розвитку конкретних об'єктів на підставі таких джерел інформації, які містять необхідні, логічні упорядковані документи у визначеній послідовності. Метод побудови дерева рішень використовується у прогнозуванні із метою ділення основних задач на підзадачі і створення системи «зважених» за експертними оцінками зв'язків. Метод морфологічного аналізу засновується на використанні комбінаторики (використанні всіх можливих варіантів, виходячи із закономірності встановлення об'єкту дослідження, який аналізується).

До інтуїтивних методів відносять: метод експертної оцінки і метод «мозкової атаки». У випадку відсутності достатньої статистичної інформації для прогнозування використовують метод експертних оцінок. У його основу покладено спосіб збору необхідної інформації шляхом анкетування. Тут можуть використовуватися як групові, так і індивідуальні оцінки. Метод «мозкової атаки» являється різновидністю методу групових експертних оцінок і відноситься до творчої співпраці визначеної групи експертів – спеціалістів по рішенню поставленого завдання – шляхом проведення дискусій.

Серед основних методів першої підгрупи виділяють методи експертної оцінки і «мозкової атаки», а другої – методи морфологічного аналізу, інформаційного аналізу, оптимізації.

Фактографічні методи прогнозування базуються на використанні фактичних матеріалів, які детально характеризують зміни у часі всієї

сукупності або окремих показників ефективності. Так випереджаючі способи містять: метод патентної експертизи і метод відміни наукового починання. Статистичні способи включають: метод екстраполяції; метод функцій; метод інтерполяції; метод кривих росту і гнучких кривих; кореляційний і регресійний метод.

Метод екстраполяції являється одним з основних для прогнозування розвитку складних виробничих систем. У його основу покладено гіпотезу про незмінність чинників, які визначають зміни ефективності. У зв'язку із цим суттєвість методу екстраполяції складається у розповсюдженні закономірностей розвитку об'єкту у минулому на його майбутнє. Метод функцій відноситься до математично-статистичних методів прогнозування, які базуються на використанні автокореляційних функцій. Процес прогнозування із використанням автокореляційних функцій складається у виконанні двох послідовних дій. Спочатку формують задачу прогнозування і визначають критерії її рішення, а потім використовують часовий ряд. Таким чином визначають прогнозне значення ефективності на перспективний період при умові мінімізації середньоквадратичних помилок приведення.

Методи кореляційних і регресійних моделей також широко використовуються у економічному прогнозуванні. Прогнозування із використанням цих моделей складається у пошуку математичних формул, які характеризують статистичний зв'язок одного показника з іншим чи із групою інших.

В економічній літературі при розрахунку ефективності виробництва часто використовують способи лінійного програмування (графічний, розподільний, симплексний способи), а також кореляційні моделі ефективності використання виробництва. За допомогою методів лінійного програмування можна вирішувати варіанті задачі найкращого використання ресурсів виходячи із заданих умов, які відповідають критерію оптимальності. Критеріями оптимальності того чи іншого виробничого варіанту можуть бути

різноманітні показники: зменшення собівартості продукції, покращення її якості, збільшення обсягів виробництва, приріст продуктивності праці та інше. Крім критерію оптимальності необхідно знати основні взаємозалежні фактори, які визначають результативність економічного процесу, що вивчається, а також «граничні умови».

Методи лінійного програмування ґрунтуються на аналітичних й систематичних покращеннях підібраних варіантів, починаючи з вихідного. Застосування лінійного програмування в економічних розрахунках, дає велику економію, однак суттєвим недоліком цього методу являється те, що він не враховує фактор часу в перспективі. Крім цього, лінійне програмування не завжди можна застосовувати в економічних розрахунках, оскільки не всі зв'язки у економіці мають лінійний характер. Деякі залежності між економічними параметрами не можливо визначити елементарними функціями. Однак, з врахуванням недоліків, лінійне програмування часто використовується у прикладній економіці для розрахунку задач (оцінка ефективного використання засобів труда на виробництві, можливості підприємства щодо виготовлення продукції визначеного виду і якості або можливі максимальні навантаження устаткування).

Визначимо, що оскільки на складові виробничого процесу впливає різноманіття чинників, а лінійне програмування не дозволяє їх врахувати, то при аналізі ефективності виробництва застосовують метод кореляційного аналізу. За допомогою цього методу можна оцінити характер взаємозв'язку не тільки між показниками, але і між показниками з визначальними та заданими чинниками. Математично це має вигляд:

$$Y = f(x_1, x_2, x_3, \dots, x_n), \quad (3.1)$$

де Y – показник, що аналізується;

$x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$ – визначальні чинники, які впливають на Y або на задані чинники.

Значення показника, який прогнозується визначається способом підставлення у таке порівняння значення чинників і оцінки очікуваного середнього результативного признака.

Таким чином, було запропоновано здійснювати планові розрахунки показників, які будуть характеризувати стан підприємства у наступному періоді. Для цього рекомендується використовувати методи прогнозування, які із найбільшою імовірністю дадуть змогу проаналізувати, виявити та ліквідувати негативні тенденції розвитку підприємства. Крім цього, за допомогою запропонованих моделей можна оптимізувати витрати і знайти вузьке місце на підприємстві, що дозволить підвищити ефективність управлінських рішень, які приймаються.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі, виходячи з поставленої мети й задач, проведено дослідження щодо підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.

Дослідження сутності поняття ефективності діяльності як системи засвідчило, що воно має поліморфний характер і по-різному застосовується для аналітичних оцінок і управлінських рішень. У зв'язку із цим було виділено за окремим ознаками відповідні види ефективності діяльності підприємства, кожний із яких має певне значення для системи господарювання. Окрему увагу приділено поняттю «економічна ефективність» та його відмінностям від категорій «ефект» та «результативність».

Для виконання оцінки економічної ефективності пропонується використовувати систему показників, у якій обрані показники об'єднані у п'ять груп (показники підвищення ефективності використання праці; показники підвищення ефективності використання основних фондів, оборотних коштів і капіталовкладень; показники підвищення ефективності використання матеріальних витрат; показники рентабельності і прибутку; загальні показники підвищення економічної ефективності виробництва), що дало змогу визначити економічну ефективність як багатогранне явище.

В цілому, проведений аналіз і оцінка господарської діяльності ПрАТ «АКХЗ» свідчить про нестійкий його стан, низький рівень платоспроможності і відсутність достатніх джерел для формування оборотних активів. Ця характеристика розповсюджується на більшість підприємств переробної промисловості і відображає основні фактори кризи.

Для визначення економічної ефективності підприємства і оцінки результатів його діяльності було використано комплекс показників, які відносно не складні у розрахунках і можуть використовуватися у динаміці.

Такий аналіз містить у собі контроль ресурсів підприємства і їх структури, результатів господарювання, ефективності і направленості використання власних коштів. Так було визначено, що ПрАТ «АКХЗ» не достатньо ефективно використовує свої ресурси, можливості й потенціал.

Характеристика досягнутого рівня розвитку заводу і його фінансового забезпечення свідчить про необхідність зміни пріоритетів. Основним напрямком зусиль по подоланню криз, які виникають, повинні стати заходи, які стимулюють ділову активність і, перш за все, направлені на розвиток підприємства. На сьогоднішній момент завод працює із підвищеними витратами матеріалів, паливо-енергетичних і трудових ресурсів у порівнянні з іншими підприємствами.

У роботі було запропоновано здійснювати планові розрахунки показників, які будуть характеризувати стан підприємства у наступному періоді. Для цього рекомендується використовувати методи прогнозування, які з найбільшою імовірністю дадуть змогу проаналізувати, виявити і ліквідувати негативні тенденції розвитку підприємства. Крім цього, за допомогою запропонованих моделей можна оптимізувати витрати і знайти вузьке місце на підприємстві.

Результати дослідження доповідались на Всеукраїнській науковій конференції, присвяченій 100-річчю ДонНТУ, «Актуальні проблеми сучасної економіки та підприємництва» (м. Покровськ, 2021 р.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nikolaeva, V.P. (2014). Estimation of efficiency of management of formation of incomes from operational activity of the enterprise. *Effective economy*. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_7_41.
2. Khlevytska, T.B. (2014). Methodical approach to assessing the effectiveness of corporate social activity of enterprises on an integrative platform. *Strategy of economic development of Ukraine*. № 34. P. 135-141.
3. Koryagin, M.V. (2015). Methods of evaluating the effectiveness of electronic commercial activities of enterprises. *Business Inform*. № 12. P. 299-304.
4. Gaidar, N.O. (2009). Integralna otsinka efektyvnosti hospodarsko-finansovoi diialnosti pidpriemstv torhivli. *Ekonomichna stratehiya i perspektyvy rozvytku sferi torhivli ta uslug*. № 2. P. 374-381.
5. Szymanowska-Dianych, L.M. (2013). Estimation of efficiency of economic and financial activity of enterprises of hotel economy of Poltava. *Visnyk of Mariupol State University. Ser. : Economics*. № 6. P. 22-31.
6. Gadetska, S.V. (2017). Construction of models for assessing and analyzing the effectiveness of logistics activities of enterprises based on SWOT-analysis. *Business Inform*. № 1. P. 292-301.
7. Pravdyuk, N.L. (2018). Profitability of operating activities of enterprises: accounting and analytical aspect. *Economics. Finances. Management: current issues of science and practice*. № 12. P. 124-141.
8. Berzhanir, I.A. (2015). Profitability as the main indicator of enterprise activity assessment. *Problems and prospects of business development*. № 1 (2). P. 58-62.
9. Kaminsky, P.D. (2016). Profit and profitability as indicators of efficiency of the enterprise. *Bulletin of Donetsk National University of Economics and Trade. Mykhailo Tuhon-Baranovsky. Series: Economic Sciences*. № 64. P. 160-167.

10. Lebedeva, A.M. (2012). Methodical aspects of the analysis of profitability of the enterprise. *Bulletin of the Odessa National University. Economy*. T. 17, № 3-4. P. 29-36.
11. Koval, O.A. (2014). Profitability as an indicator of economic efficiency of agricultural enterprises. *Economics. Management. Innovations. Series: Economic Sciences*. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_50.
12. Martynets, V.V. (2013). Methodical approaches to assessing the economic efficiency of enterprises in the construction industry. *Bulletin of Sumy State University. Ser. : Economics*. № 3. P. 73-79.
13. Romanchuk, A.L. (2015). Estimation of efficiency of activity of the modern enterprise: theoretical and methodical aspects. *Visnyk of Chernivtsi trade and economic institute. Economic sciences*. № 1. P. 95-105.
14. Nagorna, Y.I. (2013). Estimation of efficiency of activity of the enterprise on the basis of combination of indicators of the concept of bs and an indicator of the added economic cost. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Ser. : Technical progress and production efficiency*. № 67 (2). P. 42-49.
15. Dronova, A.Yu. (2011). Profitability as a component of assessing the effectiveness of trade enterprises in the market of petroleum products of Ukraine. *Economics of Industry*. № 1. P. 140-146.
16. Nud, O.P. (2012). Analysis of methodological approaches to assessing the effectiveness of enterprises. *Bulletin of the Donetsk University of Economics and Law*. № 2. P. 77-80.
17. Matviychuk, A. (2010). Modeling of financial stability of enterprises with the use of theories of fuzzy logic, neural networks and discriminant analysis. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. № 9. P. 24-46.
18. Gorpinchenko, A.P. (2014). Influence of the structure of sources of financial resources on the financial stability of trade enterprises in Ukraine. *Business Inform*. № 6. P. 348-354.
19. Golesko, I.O. (2017). Economic essence of financial stability of the enterprise. *Economics of transport complex*. № 30. P. 49-57.

20. Yaroslavsky, A.A. (2018). Economic efficiency of the enterprise: theoretical aspect. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*. № 20 (3). P. 174-177.

21. Batrakova, T.I. (2015). The essence of the concept of "economic efficiency" of the enterprise in market conditions. *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences*. № 1 (1). P. 172-178.

22. Radeva, M.M. (2019). Economic efficiency of the enterprise: methodical and practical aspects. *Problems of system approach in economics*. № 4 (2). P. 94-99.

23. Lomovskykh, L.O. (2014). Increasing the economic efficiency of the enterprise on the basis of strategic planning. *Visnyk of KhNAU. Series: Economic Sciences*. № 6. P. 210-215.

24. Martynets, V.V. (2013). Methodical approaches to assessing the economic efficiency of the construction industry. *Visnyk of Sumy State University. Ser. : Economics*. № 3. P. 73-79.

25. Tsaruk, A.Yu. (2013). Socio-economic essence of economic efficiency of production activity of iron ore mining and processing enterprises. *Scientific herald of the National Mining University*. № 5. P. 120-126.

26. Litvinov, O. (2017). Problems of determining the essence of economic efficiency. *Scientific Bulletin [Odessa National Economic University]*. № 6. P. 67-81.

27. Markovich, V.V. (2014). The essence of socio-economic efficiency of cross-border cooperation. *Economics. Management. Innovations. Series: Economic Sciences*. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_67.

28. Bratanych, M.V. (2010). Definition of the essence of economic efficiency and classification of its types. *Economics of industry*. № 4. P. 153-155.

29. Svinous, I.V. (2018). The essence of economic efficiency as an object of management in agricultural enterprises. *Black Sea Economic Studies*. № 36 (2). P. 10-15.

30. Popova, M.M. (2014). The essence of economic efficiency of enterprises of agro-industrial complex of Ukraine - from the classics of political economy to the realities of modernity. *Visnyk of KhNAU. Series: Economic Sciences*. № 4. P. 248-254.
31. Voloshchuk, O.G. (2009). The essence of economic efficiency in the oil and fat industry. *Agrosvit*. № 9. P. 33-36.
32. Kuznetsova, O.V. (2014). On the essence of economic efficiency. *Development of management methods and management in transport*. № 4. P. 178-189.
33. Vorotina, L.I. (2012). Rational management decisions as a resource to increase the efficiency of the enterprise. *Actual problems of economics*. № 10. P. 90-94.
34. Radionov, Yu. D. (2012). Management decisions as a factor of inefficient use of budget funds. *Economy of Ukraine*. № 12. P. 41-51.
35. Petrunya, Y.E. (2017). Management decisions and “public opinion”: macro-level analysis. *Scientific view: economics and management*. № 1. P. 5–11.
36. Voronov, O. (2015). Management decisions in the process of strategic management. *Theoretical and applied issues of state formation*. № 17. P. 81-94.
37. Stakhura, I.B. (2014). Management decisions in the executive branch. *Customs*. № 2 (2.1). P. 165-169.
38. Kalakura, J.S. (2014). Management decisions in the structure of archival management. *Archives of Ukraine*. № 2. P. 92-105.
39. Chernysheva, O.M. (2016). Management decisions in the activities of modern enterprises. *Economic Bulletin of the Ukrainian State University of Chemical Technology*. № 1. P. 107-113.
40. Kneig, K.V. (2013). ISO activities. In a state of heightened readiness. Management decisions on security risks. *Standardization. Certification. Quality*. № 1. P. 11-12.
41. Batyuk, B.B. (2013). Management decisions in organizational forms of agricultural production. *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology*. Vol. 15, № 1 (5). P. 3-11.

42. Yevtushenko, O.N. (2014). Management decisions: essence and characteristics. *Scientific works [Petro Mohyla Black Sea State University complex "Kyiv-Mohyla Academy"]*. Series: Public Administration. T. 239, Vol. 237. P. 47-51.

43. Shevchenko, A.V. (2018). Management decisions on the use of marketing tools to ensure the competitiveness of free trade. *Formation of market relations in Ukraine*. № 7-8. P. 97-103.

44. Petrunya, Y.E. (2016). Strategic management decisions and environmental component of the external environment of enterprises. *Scientific view: economics and management*. № 1. P. 23-29.

45. Medyanyk OI Innovative management decisions in ensuring the competitiveness of construction / OI Medyanyk // Formation of market relations in Ukraine. - 2013. - № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2013_10_19.

46. Yakymchuk, S. (2009). Management decisions in the activities of local governments: content, features and essence. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*. № 1. P. 153-159.

47. Terentyeva, A.V. (2009). Organizational measures and management decisions in the period of emergency and elimination of its consequences. *Economy and State*. № 8. P. 43-44.

48. Cherednyk, V.A. (2016). Theoretical essence of the concept of "management decision" and classification of management decisions. *Economic Bulletin of the University*. № 31 (1). P. 189-193.

49. Obydenнова, T.S. (2017). Algorithm of formation of the administrative decision concerning structural transformations. *Bulletin of the Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture*. № 185. P. 305-313.

50. Babiy, I. (2015). Management decision in crisis management of the enterprise. *Investments: practice and experience*. № 5. P. 38-41.

51. Borsch, V.I. (2014). Evaluation of the quality of management decisions as a result of management activities. *Market Economy: modern theory and practice of management*. Vol. 1, issue. 2. P. 151-158.

**ДОДАТОК А. Перелік зауважень щодо оформлення кваліфікаційної
роботи**

Означення документа	Документ	Умовна відмітка	Зміст зауваження